

A NON SMOKING
Generation®
SINCE 1979

2025

MÄNNISKORNA BAKOM NIKOTINET

Rapport om tobaksodlares arbetsvillkor och barnarbete på Lombok, Indonesien.

Innehållsförteckning

FÖRORD

1. TOBAK OCH NIKOTIN IDAG

1.1. Den globala bördan av tobak.....	2
1.2. Vad är tobak? Vad är nikotin?.....	2
1.3. Varför har tobaksindustrin skapat nya "tobaksfria" produkter?.....	2
1.4. Bakom snusets svenska fasad.....	3
1.5. Nikotinets ursprung och dolda pris.....	3

2. TOBAKSFÖRETAG MED KOPPLINGAR TILL SVERIGE OCH INDONESIA

2.1. Listade tobaksföretag	4
2.1.1. Swedish Match & Philip Morris International.....	4
2.1.2. Philip Morris Indonesia.....	4
2.1.3. British American Tobacco.....	4
2.1.4. Scandinavia Tobacco Group.....	4
2.1.5. Japan Tobacco International.....	5
2.1.6. Imperial Brands.....	5
2.1.7. Universal Leaf Tobacco Company.....	5
2.2. Svenska företag som säljer vitt snus.....	5

3. TOBAKSFÖRETAGENS STRATEGIER

3.1. Korruption och lobbyism.....	6
3.2. Tobaksföretagens gemensamma fasad för ansvarstagande inom hållbarhet.....	7
3.2.1. ECLT.....	7
3.2.2. STP.....	7
3.2.3. Gothiatek.....	7
3.3. Tidigare granskningar av arbetsvillkoren på tobaksodlingar.....	8
3.4. WHO FCTC Artikel 17 & 18.....	9

4. TOBAKSBruk OCH PRODUKTION I INDONESIA

4.1. Tobakskonsumtion och industrins inflytande.....	12
4.2. Ett historiskt perspektiv på tobaksodling.....	12
4.3. Indonesiens tobaksproduktion.....	12
4.4. Lomboks tobaksproduktion.....	13
4.5. Kvinnor och barns mänskliga rättigheter i Indonesien.....	13
4.6. Barnarbete inom tobaksproduktionen.....	13

5. METOD

5.1. Syfte och bakgrund.....	14
5.2. Förarbete.....	14
5.3. Beleke, Lombok.....	15
5.4. Begränsningar.....	15

6. INTERVJUER

6.1. Intervju med en kvinnlig tobaksbonde, Inak Saynam.....	17
6.2. Intervju med Jopi Hendrayani från "Association for the Independent Farmers in Lombok".....	18
6.3. Intervju med en kontrakterad manlig tobaksbonde, Budi Anto.....	20
6.4. Intervju med en kontrakterad tobaksbonde, Pai.....	22
6.5. Gruppintervju med kvinnliga bönder, Dini och Ayu Andira.....	24
6.6. Intervju med en självständig tobaksbonde, Nasirudin.....	26

7. ANALYS

7.1. Tobaksindustrins ekonomiska ojämlikhet.....	29
7.2. Tobaksindustrins falska hållbarhetsretorik.....	29
7.3. Systematiskt maktutövande.....	31
7.4. Barnarbete inom tobaksproduktionen.....	33
7.5. Kvinnors särskilda utsatthet.....	35

8. SLUTORD & REKOMMENDATIONER

9. OM A NON SMOKING GENERATION & FÖRFATTARNA AV DENNA RAPPORT

10. TACK

REFERENSER

FÖRORD

År 2016 lanserades en ny typ av snus i Sverige, det vita snuset. Nästan över en natt såg vi influencers stolt posera med snusdosor på sociala medier, och det vita snuset marknadsfördes till en ny generation svenska ungdomar som aldrig tidigare varit nikotinberoende. Med trendigt designade dosor och lockande smaker som chili, banan och lollipop blev det snabbt populärt.

Vi insåg tidigt att det så kallade "tobaksfria snuset" bestod av nikotin som hade extraherats ur tobaksbladen, och att detta enbart var en taktik från tobaksföretagen för att kunna kringgå den svenska tobakslagen som förbjuder tobaksreklam sedan 1993.

Sedan dess har vi på *A Non Smoking Generation* arbetat för att utbilda barn och unga om nikotinet skadliga hälsoeffekter och avslöja tobaksföretagens manipulativa strategier för att fånga dem i ett beroende. Samtidigt har vi kämpat för att få våra politiker att prioritera barn och ungas hälsa framför företagens vinster, vilket har varit en utmaning.

Tobaksföretagens lobbyister har varit både aggressiva och ihärdiga i sin marknadsföring, och snusindustrins inflytande i svensk politik har dessutom ökat markant, vilket ytterligare försvårat arbetet. Vid flera tillfällen har vi även fått allvarliga hot i mailkorgen på grund av vårt arbete. Förespråkare för tobaksindustrin vill gärna framhäva snus som en svensk kulturskatt, en exportsuccé och en produkt som kan rädda vår globala hälsa från cigaretter. Men sanningen är att nikotinet i vitt snus och vapes (en typ av e-cigarett) innebär allvarliga hälsorisker, och utvinns från tobaksplantan, samma planta som används i all tobaksproduktion världen över. Men den här kunskapen försöker tobaksindustrin motbevisa genom egenfinansierade undersökningar och lögner.

Vi anser att barn och unga har rätt att känna till sanningen om tobaksföretagen och deras produkter, såsom vitt snus, brunt snus, vapes och cigaretter. Särskilt med tanke på dagens utveckling i Sverige där bruket av vitt snus och vapes har ökat extremt mycket bland barn och unga. År 2024 svarade 56 % av elever i årskurs två på gymnasiet att de någon gång har använt e-cigaretter, och 54 % har snusat någon gång, detta enligt *Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning (CAN)* årliga skolundersökning.

Många lever i föreställningen att nikotinet i produkter som vitt snus är syntetiskt framställt, utan att reflektera över varifrån det faktiskt kommer från, eller hur dess produktion går till. Det är just denna utbredda okunskap, i kombination med tobaksföretagens brist på transparens, som inspirerade oss att gräva djupare i nikotinprodukternas ursprung. Våra efterforskningar visade snabbt att flera av de tobaks- och nikotinprodukter som säljs i Sverige ägs av globala tobaksjättar, med verksamheter som sträcker sig långt bortom Sveriges gränser.

För de mindre företag som inte är direkt ägda av multinationella företag framkom att nikotinet ändå härstammar från tobaksplantan, och i avsaknad av transparent rapportering kan man anta att det köps upp på den internationella tobaksmarknaden. Vi fann också tydliga indikationer på att nikotinet ofta hämtas från regioner där tobaksindustrin är känd för sina oetiska arbetsförhållanden.

Efter månader av research och analyser ledde spåren oss till en liten by på ön Lombok i Indonesien, en plats där tobaksodlare arbetar under orättvisa och undermåliga arbetsförhållanden. Vår studie gav oss en inblick i deras vardag, en verklighet där bönder dagligen kämpar mot hinder som satts upp av tobaksindustrin. Genom strategiskt låga priser, skuldfällor och kontroll över resurser hålls bönderna fast i en position av ekonomisk utsatthet, generation efter generation.

Trots den omfattande mängden studier, rapporter och granskningar som avslöjar tobaksföretagens systematiska metoder för att hålla bönder fast i fattigdom, visar tobaksindustrin en total brist på ansvarstagande. Företagen bemöter ofta kritik med lovord om förbättringar och hållbarhetsarbete, men dessa uttalanden förblir tomma ord. När strålkastarljuset slocknar händer lite eller inget för att förbättra böndernas verklighet.

Denna rapport är en berättelse om människorna bakom nikotinet, de som betalar priset för industrins vinster. Det är också en inblick i vad som verkligen döljer sig bakom de produkter som marknadsförs som tobaksfria och svenska. Nikotinprodukterna, inklusive det vita snuset, är varken svenska eller tobaksfria, och deras produktion är långt ifrån rättvis.

Louise Johansson
Samarbetsansvarig

Anthonia Zachari
Projektledare

1. TOBAK OCH NIKOTIN IDAG

1.1. DEN GLOBALA BÖRDAN AV TOBAK

Tobaksbruk är en av de största folkhälsoutmaningarna i världen och dödar omkring åtta miljoner människor varje år, det är den ledande orsaken till förebyggbara dödsfall globalt. Om inga drastiska åtgärder vidtas, beräknas tobaksrelaterade dödsfall kunna överstiga en miljard under det här århundradet, en tiofaldig ökning jämfört med 1900-talet (1).

Tobaksindustrins påverkan på både människors och jordens hälsa sträcker sig genom hela produktionskedjan, från odling till konsumtion och avfall. För att upprätthålla sin verksamhet använder industrin en rad strategier, inklusive PR-kampanjer, finansiering av politiska initiativ, manipulation av forskning, CSR-aktiviteter samt illegala metoder som smuggling och mutor.

Världshälsoorganisationen menar att tobaksbruk är unikt bland globala hälsorisker: "Smittsamma sjukdomar anställer inte PR-företag. Kolera har inga lobbyister, och myggor har inga frontgrupper" (2). Den globala tobaksepidemin är en industriorsakad folkhälsokris, och ingen verklig lösning kan förväntas utan att både industrin och dess produkter konfronteras, regleras och på sikt avvecklas på ett omfattande och genomgripande sätt.

1.2. VAD ÄR TOBAK? VAD ÄR NIKOTIN?

Tobak är en planta som tillhör växtsläktet *Nicotiana* bestående av omkring 90 arter. Tobak odlas för sina nikotinrika blad, och det är nikotinet som gör plantan eftertraktad inom industrin. Nikotin är ett nervgift som finns naturligt i tobaksplantans blad och fungerar som ett skydd genom att hålla insekter och skadedjur borta. Nikotinet påverkar insekternas nervsystem och kan paralysera eller döda dem.

Egen bild: Tobaksplantor på Lombok, 2024.

Bild på Lyfts reklam, ägare British American Tobacco. Hämtad 2017.

1.3. VARFÖR HAR TOBAKSINDUSTRIN SKAPAT NYA "TOBAKSFRIA" PRODUKTER?

Nikotinet i produkter som vitt snus och vapes utvinns från tobaksplantans blad genom en extraktionsprocess. Trots att dessa produkter marknadsförs som tobaksfria, är kopplingen till tobak uppenbar, eftersom nikotinet kommer från tobaksplantan. Nikotin kan också framställas syntetiskt, men tobaksindustrin väljer inte denna metod eftersom det skulle vara mer kostsamt. Eftersom alla kommersiella nikotinprodukter som idag finns på marknaden är framställda av tobak är påståendet om att de är "tobaksfria" både missvisande och förvirrande.

Anledningen till att industrin har valt att skapa "tobaksfria produkter" handlar inte om konsumenternas hälsa. Många av dagens tobakslagstiftningar är utformade kring vad man väljer att tolka i begreppet tobak, vilket har gett företag möjligheten att undvika restriktioner. Genom att kalla sina nya produkter tobaksfria, har man kunnat kringgå/undgå all den tobakslagstiftning som syftar till att skydda främst barn och unga. I stället för att genomskåda tobaksindustrins avsikter och reglera dessa nya nikotinprodukter som tobak, valde Sverige i stället att skapa en helt ny lag.

Under åren fram till att den nya lagen om tobaksfria nikotinprodukter trädde i kraft 2022, kunde tobaksindustrin helt utan reglering marknadsföra och sälja vitt snus och vapes i Sverige. Vitt snus såldes utan åldersgräns, gratisprover delades ut, företagen sponsrade ungdomsevent, och flertalet unga kända profiler på sociala medier gjorde betalda samarbeten med snusföretag. I media har tobaksindustrin påstått sig stödja skärpt lagstiftning för att skydda barn och unga, men trots det har de sedan aktivt motarbetat alla förslag som skulle begränsa deras marknadsföring och tillgänglighet. Detta blev tydligt när den nya lagen för nikotinprodukter infördes, resultatet av tobaksindustrins effektiva påverkansarbete blev en urvattnad lag som inte skyddar barn och unga från lockande smaker, marknadsföring i sociala medier och låga priser.

WHO:S RAMKONVENTION OM TOBAKSKONTROLL (FCTC)

- Ramkonventionen om tobakskontroll (Framework Convention on Tobacco Control: FCTC), antogs av Världshälsoorganisationen 2003 och är världens första internationella konvention som rör folkhälsa.
- Konventionen syftar till att minska tobaksbruket globalt genom bindande åtgärder för att minska tillgång och efterfrågan på tobak.
- Idag har över 180 länder anslutit sig till FCTC, vilket gör den till en av de mest utbredda internationella överenskommelserna.
- Genom konventionen förbinder sig länder att exempelvis införa skatter på tobak, skapa rökfria miljöer och införa varningsmärkning på förpackningar.
- Konventionen främjar även stöd till tobaksodlande länder för att utveckla alternativa försörjningsmöjligheter för tobaksodlare.

1.4. BAKOM SNUSETS SVENSKA FASAD

Snus betraktas ofta som en svensk produkt, denna uppfattning har skapats och förstärkts av snusföretagen, som använder dess påstådda svenskhet och historiska anknytning för att skapa en stark nationell identitet kring produkten. Trots denna bild har snusets verkliga ursprung och produktion alltid varit mer komplex, med rötter och tobaksråvara från länder långt bortom Sveriges gränser.

Det globala beroendet av importerad tobak och arbetskraftens osynliga villkor ifrågasätter därmed snusets "svenskhet". Snusföretagen har skickligt använt denna bild för att både bygga och befästa snusets status som en nationell stolthet och för att främja dess popularitet internationellt. Svenska snusföretag och deras lobbyister marknadsför ofta vitt snus som en succé för svensk export.

Bild: Från Gotlandssnus hemsida, hämtad januari 2025.

Tobaksföretagen lyfter ofta fram icke-oberoende studier och driver intensiva lobbyingskampanjer för att positionera snus som ett "bättre" alternativ till rökning. De påstår att snus hjälper rökare att sluta, men det saknas oberoende vetenskapligt stöd för detta. Tvärtom visar forskning att användning av snus och/eller e-cigarett ökar risken för att börja röka cigaretter.

Företagen framhåller även att de arbetar för att minska skadorna från rökning genom att fasa ut cigaretter och istället fokusera på nya nikotinprodukter. Men detta är inget annat än en välplanerad PR-kampanj för att locka in barn och unga till nikotinbruk. Ett exempel är *Philip Morris* i Sverige, vars Nordenchef år 2025 hävdade:

"Jag får ofta frågan om varför vi inte slutar att sälja cigaretter. Problemet med det är att cigarettpaketerna är vårt enda sätt att nå rökarna och kunna presentera våra rökfria alternativ." (3)

Detta visar på hur tobaksföretagen prioriterar sina egna vinster över folkhälsan, samtidigt som de använder nya produkter för att skapa en ny generation av nikotinberoende konsumenter.

Den inhemska tobaksproduktionen i Sverige är mycket begränsad till ett fåtal gårdar i södra Sverige. Även om vissa företag köper upp den tobak som odlas där, är det långt ifrån tillräckligt för att möta efterfrågan som deras omfattande försäljning kräver.

Att odla tobak i Sverige är även problematiskt utifrån klimat och odlingsförhållanden, då tobaksplantan kräver ett varmt klimat med långa säsonger och mycket solljus för att ge en bra kvalitet, dessutom kräver odlingen mycket mark och är arbetsintensiv, vilket skulle bli både kostsamt och ineffektivt för tobaksföretagen utifrån deras nuvarande affärsmodell.

När svenska snusföretag hävdar att deras produkter innehåller tobak från svenska odlingar, handlar det ofta om en försvinnande liten andel av den totala tobaken i produkten. Ändå lyfts detta fram i marknadsföringen för att ge intryck av att snuset är närproducerat och etiskt framställt. I själva verket är detta ofta ett vilseledande marknadsföringsknep som syftar till att dölja en komplex, global produktionskedja.

Enligt både svensk och EU-lagstiftning kan en produkt märkas med texten 'Made by Sweden' eller med annan ursprungsbeteckning om den genomgår en väsentlig bearbetning eller tillverkningsprocess i det aktuella landet.

För snus innebär detta att så länge produktionen; som blandning, smaksättning och förpackning sker i Sverige, kan produkten marknadsföras som svensk, även om huvuddelen av råvarorna, som tobaken, importeras. Detta ger utrymme för företag att använda märkningen för att framhäva ytterligare en svensk identitet. Märkningen kan skapa ett vilseledande intryck för konsumenter som tror att 'Made by Sweden' också innebär att råvaran är svensk.

1.5. NIKOTINETS URSPRUNG OCH DOLDA PRIS

Tobaksföretagen har medvetet gjort spårningen av nikotinets ursprung både komplex och icke-transparent. Granskningar från organisationer som *Human Rights Watch* (4,5,6) *Tobacco Control Research Group* (7), *The Guardian* (8,9) och *Swedwatch* (10) har avslöjat en verklighet av slavliknande förhållanden, barnarbete och kränkningar av mänskliga rättigheter i produktionen.

Men denna sida av tobaksproduktionen är noggrant dold i företagets marknadsföring, som i stället skapar en bild av hållbara, moderna och lokala produkter. Besöker man en hemsida för ett märke eller företag som säljer vitt snus möts man av en omfattande beskrivning av deras sociala och miljömässiga ansvarstagande.

Innehållet ger ett intryck av rättvis produktion och högt ansvarstagande, att se bakom tobaksföretagens fasad och inta ett kritiskt perspektiv är därav utmanande. Hållbarhetsrapporterna som företagen publicerar är lika skickligt utformade.

I dessa dokument framställs problem i produktionskedjan som redan existerande konsekvenser av fattigdom eller samhällsstrukturer, vilket avleder ansvaret från företagen själva. Denna retorik ignorerar hur tobaksföretagens affärsmodeller och produktionsstrukturer i själva verket vidmakthåller mänskligt lidande bland deras arbetare.

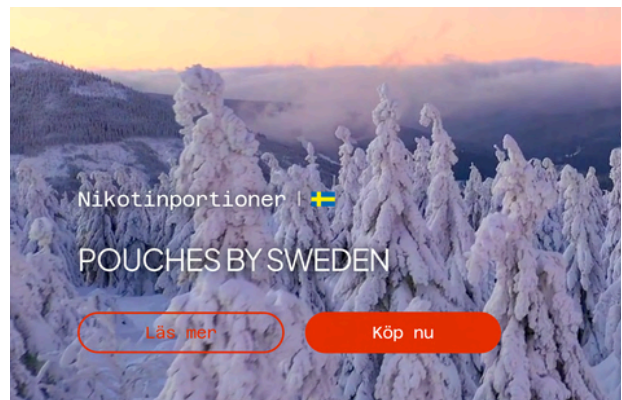

Bild: Från XQS hemsida, hämtad december 2024.

2. TOBAKSFÖRETAG MED KOPPLINGAR TILL SVERIGE OCH INDONESIAEN

Snuset har funnits länge i det svenska samhället och Sverige är det land i världen där flest antal personer snusar (i förhållande till befolkningens mängd). Det är inte förvånande att det finns flera stora globala och även små tobaksföretag på den svenska marknaden som ser sin chans att sälja och locka konsumenter att vilja använda deras olika produkter. Det mest kända företaget inom snuskategorin är Swedish Match och de har länge varit marknadsledare i Sverige. I och med etableringen av det nya vita "tobaksfria" snuset har allt fler företag börjat satsa på den kategorin av produkter. Nedan redogörs företagets största märken inom olika produkter (inklusive vitt snus och vapes) och företagets kopplingar till Indonesien.

2.1. LISTADE FÖRETAG

2.1.1. SWEDISH MATCH & PHILIP MORRIS INTERNATIONAL

Swedish Match (SM) har i flera år redovisat i sina årsrapporter att Indonesien är ett av de tio länder som de köper upp mest råttobak ifrån, och i rapporten från 2021 var Indonesien tillsammans med Indien och USA de tre länder som de köpte upp mest ifrån (11). SM har länge varit det marknadsledande företaget i Sverige inom snusprodukter med varumärken såsom *General* och *Göteborgs Rapé*.

År 2016 lanserade företaget sitt varumärke ZYN på den svenska marknaden; vita nikotinportioner som marknadsförs som tobaksfria. Innan detta hade de genomfört en testlansering i USA.

År 2022 köpte den globala amerikanska tobaksjätten *Philip Morris International (PMI)* upp SM och då även de vita snusmärkena ZYN och Volt (Volt fasades ut hösten 2024 för att ingå i ZYN). PMI har bland annat det kända märket *Marlboro* för cigaretter, och IQOS i heat-not-burn kategorin.

PMI skriver i sin årsrapport från 2023 att information om SM:s leverantörskedja inte är med i rapporten, men planeras att inkluderas år 2026 (12). SM köpte det svenska företaget *Gotlands Snus* år 2018 och är idag ett dotterbolag till PMI (13,14). *Gotlands Snus* har genom åren haft märkena *Qvitt* och *Swave*, dessa ska utgå ur deras sortiment enligt nyheter som släpptes på SM:s hemsida i slutet av november 2024 (15).

2.1.2. PHILIP MORRIS INDONESIA

Philip Morris Indonesia har haft verksamhet i Indonesien sedan 1984, och äger det indonesiska företaget *PT HM Sampoerna* sedan 2005 som är det största tobaksföretaget i Indonesien (16). I PMI:s årsrapport från 2023 står det att Indonesien är ett av de fem länder som de köper upp mest råttobak ifrån.

De köper från 23 länder världen över och deras totala volym råttobak som de köpte ökade från 281 000 ton år 2022 till 308 000 ton år 2023. De köper upp råttobak från 305 756 kontrakterade bönder i dessa länder (bönder som har direkt kontrakt med PMI). 17 % av deras råttobak köper de från PMIs egna tobaksbladsverksamhet och 83 % köper de upp från tredje parts råttobaksleverantörer (17).

Overview of tobacco sourcing under PMI's integrated production system (IPS)

As a consequence of our smoke-free transition, the share of our purchased volume of tobacco directed to the manufacture of combustible cigarettes is steadily declining while the proportion dedicated to the production of consumables for heated tobacco products is increasing. Over time, we are seeing a gradual decrease in total volumes sourced, as smoke-free products use at most half the amount of tobacco required for combustible cigarettes.

Despite these dynamics, the volume of tobacco purchased in 2023 increased from approximately 281,000 tons in 2022 to approximately 308,000 tons to replenish inventory stock. During 2023, we sourced tobacco grown across 23 countries, with most of our volume coming from Argentina, Brazil, China, India, and Indonesia.

Bild från Philip Morris årsrapport, 2023.

Egen bild: Snusdosor i en butik i Stockholm där snus säljs likt lösgodis.

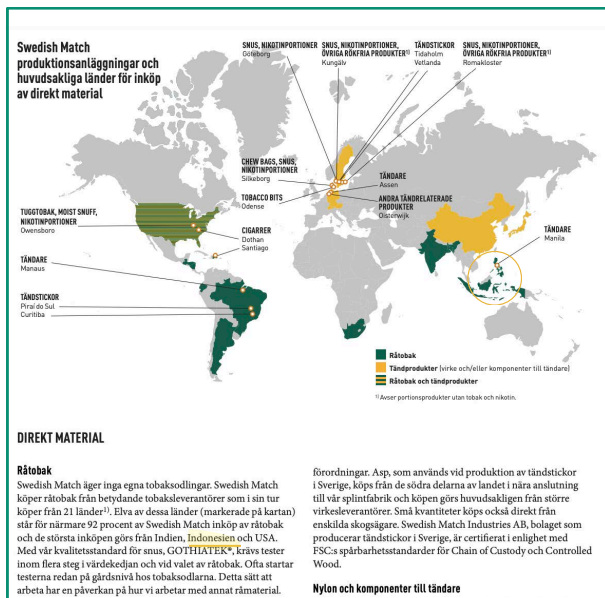

Bild: Från Swedish Matchs årsredovisning, 2021.

2.1.3. BRITISH AMERICAN TOBACCO

British American Tobacco (BAT) är ett brittiskt globalt tobaksföretag och har varit aktiv på den svenska marknaden i många år. År 2008 köpte BAT upp det svenska företaget *Fiedler & Lundgren AB* som bland annat har snusmärkena *Granit*, *Mocca* och *Lundgrens All White* (18).

År 2009 köpte BAT det indonesiska företaget *Bentoel Group* (19) som grundades 1930 i Indonesien och är ett av de största tobaksföretagen i landet (20). Efter BATs uppköp av företaget blev de ett av de ledande tobaksföretagen i Indonesien.

År 2018 köpte BAT det svenska företaget *Winnington AB* som hade lanserat det vita snuset *Epok* 2015, och samtidigt som uppköpet 2018, bytte BAT snusets namn från *Epok* till *Lyft* (21). *Epok* innehöll "renad" tobak som var tvättad och därmed fick sin vita färg. BAT valde att skapa *Lyft* som istället lanserades som ett helt "tobaksfritt" snus. På grund av denna strategiska omvandling kunde de undkomma både regleringar och skatter som tobaken vanligtvis medför. År 2022 gjorde företaget ytterligare en förändring och bytte namn från *Lyft* till *Velo*.

Velo är ett av de ledande märkena bland konsumenterna av vitt snus i Sverige. BAT investerade mycket i marknadsföringen av deras nya produkt genom reklam i sociala medier och på storbildsskärmar, samarbeten med kändisar och influencers samt sponsring av evenemang. BAT har även bland annat det kända cigarettmärket *Lucky Strike* och märket *Vuse* inom kategorin e-cigaretter.

2.1.4. SCANDINAVIA TOBACCO GROUP

Scandinavia Tobacco Group (STG) har dotterbolag både i Sverige och i Indonesien. STG har kontor och egen verksamhet i Indonesien där de även har produktion och köper upp råttobak. År 2023 köpte STG via deras dotterbolag *Insurgent Ventures II A/S* det svenska snusföretaget *XQS* som är ett av de mest sålda märkena för vitt snus och de har även märket *STROM* (22). STG:s största produktkategori är cigaretter och säljer produkter i omkring 100 länder (23).

2.1.5. JAPAN TOBACCO INTERNATIONAL

Japan Tobacco International (JTI) är ett globalt japanskt tobaksföretag med verksamhet över hela världen och de har de svenska dotterbolagen *JTI Sweden* och *Nordic Snus*. *JTI* har kontor både i Sverige och ett flertal i Indonesien. Via *Nordic Snus* säljer de inom kategorin vitt snus, märkena *Nordic Spirit*, *Vårgårda* och *LD*. De har bland annat cigarettmärkena *Camel* och *LD* (24,25).

I deras årsrapport från 2023 står det att de har över 65 000 direkt kontrakterade odlare i flertalet länder. De skriver även att de har 38 tobaksrelaterade fabriker i 34 olika länder, varav 9 länder i Asien. De nämner dock bara litet urval av dessa länder i denna rapport (26). I en annan rapport från *JTI* från 2023 om tvåårsarbete och barnarbete framgår det tydligt att de köper råtabak i Indonesien. Rapporten uppger även att *JTI* har genomfört en utvärdering av sina tobaksleverantörer i landet (27).

Den svenska journalisten *Johan Bergendorff* reste till Indonesien 2018 och besökte tobaksodlingar för att undersöka utnyttjandet av barnarbete inom tobaksindustrin. Detta uppmärksammades i *Sveriges Radio* och i inslaget svarar *JTI Sweden* att de köper upp en del råtabak av externa leverantörer (28).

2.1.6. IMPERIAL BRANDS

Imperial Brands är ett globalt brittiskt tobaksföretag och ett av de största i världen. *Imperial Brands* skriver i deras årsrapport från 2023 att de köper upp råtabak från Indonesien och 21 % av deras nettointäkter i Europa kommer från Sverige (29).

År 2005 köper *Imperial Brands* det svenska företaget *Skruf AB* och sedan 2008 är *Imperial Brands* helägare av företaget (30). *Imperial Brands* har sedan dess snusmärkena *Skruf* och *Knox* som är bland de mest sålda snusen i Sverige.

År 2018 släpper de sitt vita snus *Skruf Super White* och efter det har de även släppt de vita snusen *Skruf Nyans* och *Zone X All White* (31, 32). *Imperial Brands* har även lanserat ett par olika e-cigarett de senaste åren, till exempel år 2023 engångsvapen *Blu Bar*. Företaget har sedan tidigare flertalet olika cigarettmärken såsom *Davidoff* och *Winston* (33).

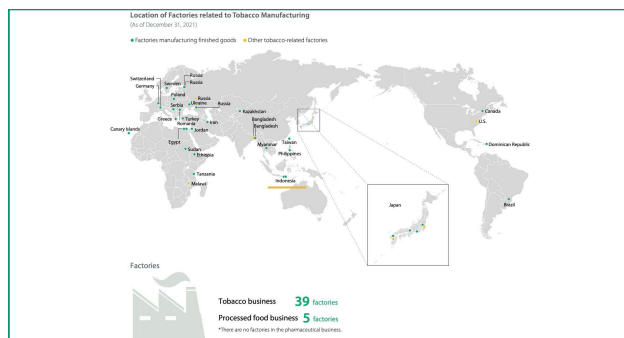

Bild: Från Japan Tobacco Internationals årsredovisning, 2021

2.1.7. UNIVERSAL LEAF TOBACCO COMPANY

Universal Leaf Tobacco Company är ett dotterbolag till det globala amerikanska tobaksföretaget *Universal Corporation*. *Universal Leaf Tobacco Company* är deras största dotterbolag och bland de största företagen i världen inom försäljning av råtabak.

De skriver i sin årsrapport från 2023 att *Swedish Match*, *Philip Morris International*, *British American Tobacco*, *Japan Tobacco*, *Altria Group*, *Imperial Brands* och *China Tobacco International* är deras största kunder (34). I *Universal Corporations* styrelse sitter en person som tidigare arbetat i över 30 år på *Swedish Match* (35).

Universal Leaf har tobaksverksamhet i cirka 30 länder varav i Indonesien hanterar de flera olika typer av råtabak där de både har kontrakt direkt med tobaksodlare och köper även upp från tredje part (36). *Universal Leafs* verksamhet i Indonesien fokuserar bland annat på "dark air cured" tobak som används särskilt till snus och deras indonesiska dotterbolag heter *PT. Tempo Rejo* (37).

2.2. SVENSKA FÖRETAG SOM SÄLJER VITT SNUS

Under senare år har det dykt upp ett stort antal varumärken av det vita snuset som ägs av mindre tobaksföretag i Sverige. De marknadsför sig som svenska företag som säljer helt "tobaksfritt" snus. Exempel på dessa varumärken är *Kelly White*, *Klint*, *Fix*, *Loop*, *Frökens Nikotin*, *Aprés*, *ZIXS*, *LEWA*, *VID*, *Helwit* och *KLAR*.

Ett av ovanstående varumärken skriver att deras nikotin inte är utvunnet från tobaksblad, att det är syntetiskt framtaget. Ett tydligt problem är den totala bristen på transparens hos dessa varumärken, som varken redovisar sina ägarstrukturer eller erbjuder någon digital information om sin verksamhet. De marknadsför sig som miljövänliga, svenskt producerade och oberoende av tobaksindustrin, men detta är en bild som inte håller vid närmare granskning.

En djupdykning avslöjar att flera av företagens ägare eller grundare tidigare har haft ledande roller inom några av de största globala tobaksföretagen, en koppling som motsäger deras påståenden om oberoende och hållbarhet. Dessutom är dessa företag beroende av att köpa upp tobak eller nikotin från externa uppköpare och importera det, vilket innebär att de inte kan vara helt fristående från tobaksindustrins globala nätverk.

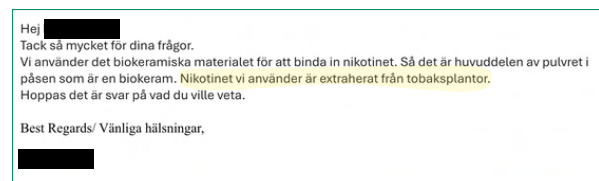

Bild: Mailsvar från Empicure där vi tidigare frågat om deras nikotin kommer från tobaksplanter.

Företagen erbjuder ingen insyn i hur tobaken tillverkas, utan fokuserar enbart på information om förpackningen. Vid sökningar på deras hemsidor har vi inte kunnat hitta någon information om nikotinet eller tobakens ursprung. Vi har även kontaktat några av företagen via mail samt deras kontaktformulär för att få klarhet, men har inte fått ett enda svar om varken ursprungslandet eller leverantör.

Företagen har heller inte årsrapporter eller liknande dokumentation på deras hemsidor med någon som helst information om innehållet i deras produkter. Dessa företag sprider marknadsföring med påståenden som saknar belägg, vilket gör det omöjligt för oss eller konsumenter att få insyn i varifrån tobaken eller nikotinet hämtas, eller hur produkterna tillverkas.

Flera av företagen uppger att deras produkter innehåller nikotin men ingen tobak, och vissa undviker att nämna att nikotinet faktiskt är extraherat från tobak. Deras bristfälliga hemsidor gör det omöjligt för oss, media, politiker, allmänheten och konsumenter att få insyn i vad produkterna egentligen innehåller och varifrån de kommer. Några exempel på svar vi fått från tobaksföretag när vi frågat var nikotinet kommer från visas nedan.

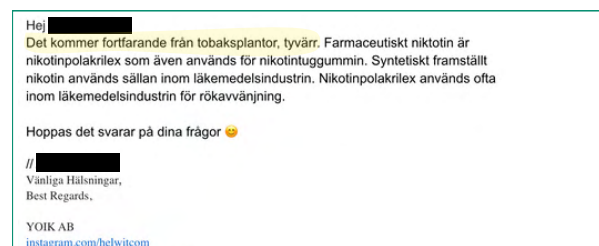

Bild: Mailsvar från Helwit där vi tidigare frågat om deras nikotin kommer från tobaksplanter.

3. TOBAKSFÖRETAGENS STRATEGIER

3.1. KORRUPTION OCH LOBBYISM

Tobaksföretagen har historiskt varit starkt präglade av korruption och lobbyism, strategier de har använt för att skydda sina ekonomiska intressen och underminera folkhälsopolitik globalt. Genom att förvränga vetenskapliga resultat, skapa frontgrupper och etablera nära relationer med beslutsfattare har tobaksindustrin lyckats fördröja och försvaga lagstiftning över hela världen.

Korruptionen tar sig uttryck i allt från direkta mutförsök till omfattande kampanjer, medan lobbyismen har möjliggjort spridningen av desinformation, bland annat genom att så tvivel om hälsoriskerna med deras produkter.

I Sverige finns flera frontgrupper, tankesmedjor och lobbyister som representerar svenska tobaksföretags intressen. Exempel på sådana grupper är *Smoke Free Sweden*, *Considerate Pouchers*, *Livsmedelsföretagen*, *Snusarnas Riksförbund*, *Snusforumet*, *EU4Snus*, *SNPUA (Snus and Nicotine Pouches Alliance)*, *EPHI*, *Svenska Snustillverkarföreningen*, *TIMBRO* och *Svenska Snuskommissionen*.

En frontgrupp är en organisation som utger sig för att driva en viss agenda, men i själva verket tjänar andra intressen, såsom företag eller branschorganisationer. Sponsring av dessa frontgrupper är ofta dold och sällan redovisad. Tobaksindustrin har en lång historia av att använda sådana grupper för att dölja sina kopplingar och agendor. De grundas eller finansieras ibland av tankesmedjor, PR-företag eller lobbygrupper utan tydliga länkar till tobaksföretagen för att påverka utan att det tydligt syns.

Bild: Moderaternas kandidat i EU-valet 2024, Tomas Tobé, samt Douglas Thor (MUF). Hämtad från Svenska Dagbladet, januari 2025. Foto: Fredrik Sandberg/TT.

Bild: På Johan Nissinen, från Altingets hemsida hämtad januari 2025. Foto: Privat.

Enligt artikel 5.3 i *FCTC* bör politiker och tjänstemän inte ha kontakt med eller låta sig påverkas av tobaksföretag, eftersom deras intressen står i direkt konflikt med folkhälsan. Detta innebär i teorin att tobaksindustrin ska vara utestängda från direkta beslutande forum. Därför använder de i hög grad frontgrupper, ofta libertarianska och marknadsliberala tankesmedjor, för att indirekt driva sina argument utan att själva synas.

I Sverige finns dokumenterade exempel på fall där tobaksföretag har försökt påverka policyer och lagstiftning genom exempelvis dolda lobbykampanjer. Både på svensk och EU-nivå försöker industrin aktivt påverka beslut, vilket dokumenterats i loggar och rapporter som visar täta kontakter mellan politiker och tobaksföreträdare. I Sverige finns dock inget transparensregister gällande vilka representanter från lobbyorganisationer som politiker väljer att träffa.

Deras ihärdiga lobbyarbete har vid flera tillfällen bidragit till att flera ledamöter okritiskt accepterat tobaksindustrins argument, exempelvis om skattehöjningar och smuggling, trots att det saknar empiriskt stöd. Sverige saknar helt en implementering av *FCTC* artikel 5.3, vilket innebär att tobaksindustrins intressen fortfarande påverkar den svenska folkhälsopolitiken.

<p>TED</p> <p>Date, Place: 02-11-2022 - Brussels</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Code of associated committee or delegation ECON</p> <p>Meeting with: svenska snustillverkarföreningen</p>
<p>Snus</p> <p>Date, Place: 12-01-2024 - Brussels</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Meeting with: Imperial Brands PLC</p>
<p>TED</p> <p>Date, Place: 16-11-2022 - Brussels</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Code of associated committee or delegation ECON</p> <p>Meeting with: Nordic Nicotine Pouches Alliance Philip Morris International Inc.</p>
<p>TED</p> <p>Date, Place: 15-02-2023 - Strasbourg</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Meeting with: Vapers' Alliance</p>
<p>TED</p> <p>Date, Place: 15-11-2022 - Brussels</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Code of associated committee or delegation ECON</p> <p>Meeting with: Philip Morris International Inc.</p>
<p>TED</p> <p>Date, Place: 03-11-2022 - Brussels</p> <p>Capacity: Member</p> <p>Code of associated committee or delegation ECON</p> <p>Meeting with: British American Tobacco</p>

Bilder: Från Johan Nissinens mötesloggar i EU Parlamentet, hämtad augusti 2024.

3.2. TOBAKSFÖRETAGENS GEMENSAMMA FASAD FÖR ANSVARSTAGANDE INOM HÅLLBARHET

Flera av de stora tobaksföretagen är skyldiga att rapportera sitt hållbarhetsarbete enligt lagstadgade krav, bland annat EU:s nya direktiv om företags hållbarhetsrapportering (CSRD), som syftar till att öka transparensen och ansvaret hos företag gällande sociala och miljömässiga frågor. Som svar på sådana krav har tobaksföretagen utvecklat egna program, certifieringar och organisationer som ofta fungerar som en slags sköld för att skydda deras affärsmodell från extern granskning. Dessa initiativ presenteras som deras bevis på socialt ansvarstagande, men i själva verket döljer de ofta hur företagen systematiskt utnyttjar arbetare längst ner i produktionskedjan för att maximera sina vinster. I det här avsnittet redovisar vi några av dessa initiativ. Vi avslutar med att berätta om tidigare granskningar som gjorts av tobaksindustrins konsekvenser för mänskliga rättigheter, och hur industrin ofta besvarar dessa.

3.2.1. "ELIMINATING CHILD LABOUR IN TOBACCO GROWING FOUNDATION" (ECLT)

Eliminating Child Labour in Tobacco Growing Foundation (ECLT) är en organisation grundad av tobaksindustrin som beskriver sig själva som en oberoende global ledare i arbetet för att utrota barnarbete. I praktiken finansieras och styrs ECLT av tobaksföretag, med styrelsemedlemmar från bland annat *Scandinavian Tobacco Group*, *Swedish Match (SM)*, *British American Tobacco (BAT)*, *Universal Corporation* och *Alliance One*.

År 2021 uppgick organisationens intäkter från dessa företag till 5 737 521 USD, vilket motsvarar cirka 62 914 232 SEK. ECLT:s partnerskap har genom åren mötts av kritik efter att de samarbetat med *UNICEF* (2003–2005), *ILO* (2002–2018) och, sedan juni 2022 med *UN Global Compact*, trots *UN Global Compact*s egna beslut från 2017 att inte ingå partnerskap med tobaksföretag.

ECLT har även projekt i Indonesien, bland annat *'Partnership in Action Against Child Labour in Agriculture'*, som är ett samarbetsprojekt som koordineras av *Ministry of National Development Planning*. Trots nästan två decennier av arbete är barnarbete fortfarande utbrett i många tobaksodlingsregioner. Enligt ECLT har de sedan 2011 bidragit till att "avlägsna 195 000 barn från tobaksodlingar och stöttat över 32 000 barn i deras utbildning" (38).

ECLT:s kommunikation betonar ofta positiva, individuella berättelser, men kritiker menar att organisationen inte adresserar de bakomliggande strukturella problemen i dessa områden. En granskning från 2006 av ECLT:s pilotprojekt i Malawi, baserad på BAT:s interna dokument från 1998–2002, avslöjade att BAT inte aktivt strävade efter att lösa problemet med barnarbete, utan snarare använde det som en möjlighet att framstå som en socialt ansvarsfull aktör.

3.2.3. GOTHIA TEK

GothiaTek är en kvalitetsstandard skapad och förvaltd av *Swedish Match*, som hävdar att den vilar på decennier av forskning och syftar till att säkerställa hög kvalitet i deras produkter. Bland annat ska standarden garantera att rökstorkad tobak, där färsk tobaksblad torkas med hjälp av ved eller förbränningsugnar, inte används.

Dock bygger *GothiaTek* helt på SMs egna rutiner, utan oberoende tredjepartsgranskning eller insyn från externa aktörer, vilket gör standardens pålitlighet ifrågasatt. *Svenska institutet för standarder (SIS)* har haft i uppdrag från SM att ge stöd i processen att strukturera *GothiaTek*. SIS agerade i detta fall som en facilitator och hade ingen roll i innehållets utformning, beslut om krav, märkning, eller efterlevnad.

Rapporter och intervjuer med tobaksbönder visar att tobak ofta blandas i varuhuset innan den exporteras vidare, vilket gör det omöjligt i praktiken att säkerställa att rökstorkad tobak inte ingår. SM saknar dessutom en transparent värdekedja, vilket ytterligare försvårar en verifiering av standardens efterlevnad.

3.2.2. SUSTAINABLE TOBACCO PROGRAM (STP)

Sustainable Tobacco Program (STP) är ett industridrivet initiativ som lanserades 2016. Programmet har som syfte att utvärdera och följa upp företagens prestationer i att uppfylla deras egna hållbarhetsstandarder, och konceptet används flitigt i företagens hållbarhetsrapporter. STP:s styrkommitté inkluderar representanter från världens största tobaksföretag; *Philip Morris*, *Japan Tobacco International*, *BAT*, *RJ Reynolds*, *Imperial Brands*, *Altria* och *SM*.

En vanlig kritik mot STP och liknande industristyrda program är att de ofta använder tredjepartsgranskare som inte är oberoende, eller tillräckligt kritiska. Dessa granskare anlitas och betalas ofta direkt av industrin, vilket skapar en tydlig intressekonflikt och underminerar trovärdigheten i deras utvärderingar.

Att låta industrin själv sätta sina standarder och övervaka dem underminerar möjligheterna till ansvarsskyldighet och ger en illusion av förbättring, utan att ta itu med grundläggande problem som barnarbete, låga löner och arbetsförhållanden. Genom initiativ som STP söker företagen vinna stöd både inom tobaksodlande samhällen och på den politiska arenan.

STP driver olika CSR-initiativ i Indonesien, bland annat med hjälp av *PT. Tempu Rejo*, som är ett dotterbolag till *Universal Leaf*. Projektet har exempelvis byggt lekplatser runt jordbrukarsamhällen. I en artikel i *Tobacco Asia* uttrycker sig en representant så här:

"It has always been our concern that mothers working in the fields or curing barns may bring along their young children. Playgrounds are a great way for keeping children out of the fields [...] this risk is highest during harvest seasons because labor needs are at their peak and mothers may feel compelled to bring their young children to work instead of staying home to care for them" (39).

Även om STP:s initiativ verkar välmenande, förblir de i huvudsak symboliska åtgärder som inte förändrar de underliggande orsakerna till utnyttjande och hårda arbetsvillkor. Genom att fokusera på sådana åtgärder avleder företagen uppmärksamhet från sitt eget ansvar.

Egen bild: Tobak som ska torkas. Indonesien, 2024.

3.3. TIDIGARE GRANSKNINGAR AV ARBETSVILLKOREN PÅ TOBAKSODLINGAR

Flera granskningar har avslöjat allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter inom tobaksproduktionen, där barnarbete, skuld- och kontraktslaveri samt dåliga och hälsofarliga arbetsförhållanden är genomgående teman.

Kunskapen om tobaksodlars levnadsförhållanden fick ett större genomslag i Sverige 2007, när dokumentärfilmen *Tobakens Barn*, regisserad av Sven Irving, släpptes. Filmen belyser människor på tobaksplantage i bland annat Malawi och Brasilien. I Brasilien framkommer intervjuer med arbetare som berättar om de fysiska skador som användningen av giftiga bekämpningsmedel har orsakat deras kroppar, samt den ökande förekomsten av psykiska problem i tobaksodlande regioner.

Vi på *A Non Smoking Generation* genomförde en studieresa till Malawi 2018 och publicerade rapporten *Big Tobacco Lies* (40). Rapporten, som baseras på intervjuer med tobaksodlare i Kasungu och Mzuzu, dokumenterar bland annat hur tobaksodling bidrar till barnarbete.

A Non Smoking Generations bild från Den Stora Tobakslöggen/Big Tobacco Lies, 2018.

Tobacco Control Research Group (University of Bath) och *Stopping Tobacco Organizations and Products (STOP)* släppte 2023 dokumentären *Tobacco Slave* (41) som belyser de svåra förhållandena för tobaksodlare i Malawi och deras ekonomiska beroende av tobaksföretagen. Titeln *Tobacco Slave* syftar på den slavliknande situation som många tobaksarbetare befinner sig i, där de fastnar i ett system av orättvisa kontrakt som tvingar dem att arbeta under extrema villkor. Industrin har försökt tona ned filmens budskap genom att hävda att tobaksodling är avgörande för de lokala ekonomierna och att det finns ekonomiska fördelar för bönderna. Kritiker menar dock att detta är en strategi för att undvika ansvar och för att upprätthålla den utnyttjande struktur som tobaksindustrin är byggd på.

Även *The Guardian* har genomfört granskningar av tobaksproduktionen i bland annat Indonesien (42) Mexiko (43) Italien (44) och Malawi (45). I en rapport från området Kasungu i Malawi dokumenterades hur barn så unga som fem år arbetar på tobaksplantager, utsatta för nikotinförgiftning och andra farliga arbetsförhållanden. *The Guardian* rapporterar också att migrantarbetare i Italiens Puglia-region, främst från Afrika och Östeuropa, ofta exploateras med låga löner och begränsat arbetsrättsligt skydd på tobaksodlingar.

Bild: Föreställare Maicol i Brasilien som applicerar kemikalier på tobaksplantan. Från filmen "Tobakens Barn", © Irving Media & Plan Production.

Bild: Från Vital Strategies hemsida, hämtad januari 2025. Filmskapare: Roy Maconachie.

Tobaksföretagen *Swedish Match (SM)* och *British American Tobacco* granskades av *Swedwatch* 2016 gällande barnarbete inom tobaksproduktionen i *Bangladesh*, vilket belystes i rapporten "Smokescreens in the Supply Chain" (46). En av få studier som har granskat svenska snusföretag genom åren.

Rapporten dokumenterade hur barn arbetar under farliga förhållanden, och *Swedwatch* kritiserade företagen för att inte ha tillräckliga mekanismer för att säkerställa att deras produktion inte bidrog till exempelvis exploatering av barn. I samband med *Swedwatch*'s arbete undersöktes också hur *SM* och flera av deras stora samhällsägda investerare hanterar riskerna som finns för kränkningar av mänskliga rättigheter. Undersökningen visade att *SM* har omfattande policyer för mänskliga rättigheter i leverantörskedjan, men det är oklart hur företaget följer upp att dessa policyer efterlevs. Företaget hävdar att företrädare för *SM* genomför årliga besök på marknader där tobak auktioneras ut och diskuterar där hållbarhet. Dock har resultaten av dessa besök och företagens granskningar av sina leverantörslid inte offentliggjorts, vilket väcker frågor om transparens och ansvarstagande.

Bild: Från P3 Nyheter Dokumentär, hämtad december 2024. Foto: Matilda Skarehag.

P3 Nyheter lanserade i december 2024 en granskande dokumentär (47) som följer det vita snuset som säljs i Sverige till en tobaksodling i Indien. Granskningen visar hur familjer arbetar under svåra förhållanden med minimal säkerhet, med ersättning som är under minimilönen, många drabbas också av nikotinförgiftning och kroniska hälsoproblem under produktionen.

Managing Director för *Philip Morris Norden*, svarade på granskningen och betonade att företaget arbetar med att förbättra arbetsvillkoren och att de granskar sina leverantörskedjor (48).

"Det följer inte den praxis som vi själv har satt upp. Det viktigaste när man hittar saker som inte är enligt policy det är ju att börja med att kräva en justering och en förändring. Det är av högsta vikt för oss att få kännedom om sådana saker för att då har vi ju chans att adressera det".

Rosengrens svar på granskningen är ett tydligt exempel på tobaksföretagens strategi att signalera ansvarstagande utan att adressera deras självorsakade strukturella problem. Genom att hänvisa till att företaget "följer lokala lagar" och arbetar för förbättring, försöker de legitimeras ett system där exploatering och fattigdom är inbyggd.

Human Rights Watch (HRW) har granskat tobaksodlars arbetsvillkor i flera länder. I USA (49) fann HRW att barn så unga som 12 år arbetar långa dagar på tobaksodlingar, särskilt i delstater som North Carolina, Kentucky, Tennessee och Virginia. Många av dessa barn lider av nikotinförgiftning samtidigt som de exponeras för farliga bekämpningsmedel och extrema temperaturer.

I Brasilien visade HRW:s rapport att småbönder ofta är i skuld till stora tobaksföretag på grund av kontrakt som binder dem ekonomiskt. Alla HRW:s granskningar visar hur tobaksindustrin systematiskt utnyttjar sårbara grupper, inklusive migranter, barn och småbönder, i flera länder.

När tobaksindustrin granskas för människorättsfrågor svarar de ofta med en välbekant strategi: förnekelse, defensiva uttalanden och uttalanden om förbättring. Företagen hänvisar till sina policyer och riktlinjer som påstås förhindra kränkningar (t.ex. STP), lyfter fram program för socialt ansvarstagande (t.ex. ECLT) och understryker utmaningarna med att kontrollera komplexa leverantörskedjor.

Deras reaktioner är emblematiska för denna metod, att minimera problemen som isolerade incidenter snarare än symtom på ett strukturellt fel. Industrins löften om att arbeta för förbättringar, och deras påståenden om att adressera problem när de upptäcks, framstår som ihåliga i ljuset av granskningarnas resultat. Detta på grund av att dessa granskningar inte är enstaka avvikelser utan konsekvenser av ett system byggt på låga, nästintill minimala, produktionskostnader.

Tobaksföretagens hållbarhetsarbete blir därav en motsägelse i sig, då verklig förändring skulle kräva en total omstrukturering av deras affärsmodell, något de inte frivilligt kommer att genomföra utan politiska krav, eftersom deras vinster är beroende av exploatering. Problemet är inte bristande uppföljning av riktlinjer, utan en ovilja, samt att riktlinjerna själva är oförenliga med en industri som bygger på exploatering.

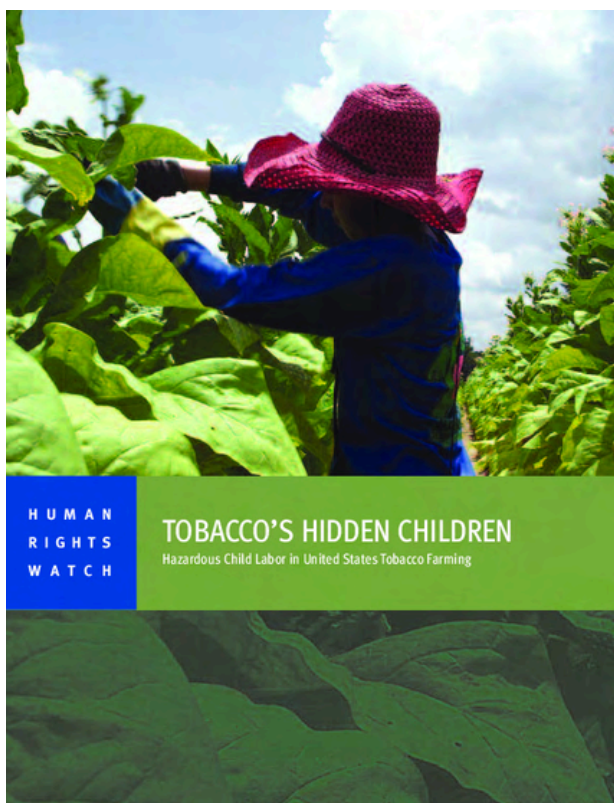

Bild: Från Human Rights Watch U.S rapport "Tobaccos Hidden Children", hämtad 2025.
© 2013 Human Rights Watch

3.4. WHO FCTC ARTIKEL 17 & 18

Tobakskonventionen (WHO FCTC) har antagits av 183 länder inklusive Sverige. Den innehåller artiklarna 17 och 18, som behandlar ekonomiskt hållbara alternativ till tobaksodling samt skydd av miljö och människors hälsa i samband med tobaksproduktion.

Artikel 17 uppmanar parterna att främja ekonomiskt hållbara alternativ för tobaksarbetare, i syfte att minska deras ekonomiska beroende av tobaksindustrin. Artikel 18 betonar att parterna ska ta hänsyn till miljön, och människors hälsa vid tobaksproduktion (50).

Barnarbete inom tobaksindustrin är ett allvarligt problem som bryter mot barns rättigheter och universella konventioner. Enligt HRW och ILO arbetar hundratusentals barn på tobaksodlingar världen över. Mörkertalet är stort och uppgifter varierar, men uppskattningar pekar på att över 1,3 miljoner barn under 14 år kan vara involverade i tobaksproduktion globalt. Trots internationella åtaganden, såsom ILO:s konvention om de värsta formerna av barnarbete, fortsätter barn att arbeta på tobaksodlingar (51).

WHO har initierat projektet *Tobacco-Free Farms* för att stödja tobaksodlare att övergå till alternativa försörjningsmöjligheter (50). Projektet startade 2021 i Kenya, och har sedan dess expanderat till andra regioner. Över tre odlingsår har fler än 2 000 bönder framgångsrikt bytt från tobaksodling till produktion av bönor. Projektet syftar till att skapa marknader för alternativa grödor, öka medvetenheten om tobaksodlingens skadeverkningar och ekonomiska nackdelar samt bygga ett hållbart ekosystem för alternativa grödor.

Resultaten visar att fler bönder lämnar tobaksodlingen, ökar sina inkomster, odlar klimatvänliga och näringsrika grödor, och får tillgång till stödande partnerskap. Detta arbete är en del av FCTC:s mål att minska beroendet av tobaksindustrin, och skapa långsiktiga, ekonomiskt hållbara lösningar för bönder.

WHO har erkänt att barnarbete är ett allvarligt problem inom tobaksindustrin, särskilt på tobaksodlingar. För att adressera dessa frågor har WHO utvecklat policyrekommendationer för implementering av artiklarna 17 och 18, vilka syftar till att vägleda parterna i att främja hållbara alternativa försörjningsmöjligheter för tobaksodlare och -arbetare, samt att skydda miljön och människors hälsa i samband med tobaksproduktion.

VISSTE DU ATT...?

Swedish Match VD fick år 2023 cirka 10 000 000 kr per år i inkomst vilket ger en månadsinkomst på 833 000 kr. Samma VD fick år 2022 en **årsinkomst på 48 000 000 kr** (inkomst av kapital i samband med försäljningen av SM till Philip Morris, samt förvärsinkomst). Detta gav honom en månadsinkomst på cirka 4 000 000 kr (70).

En av Skruf ABs före detta svenska ägare och grundare sålde sina aktier till Imperial Brands 2008 för **300 miljoner kronor** (33).

En hel familj i Indonesien som odlar tobak får cirka 15 000 kr för sex månaders arbete, vilket ger dem i snitt **2500 kr** i månadsinkomst. Denna inkomst ska också räcka för dem under en lång tid framåt tills nästa års skördesäsong.

Det tar 4-5 månader innan tobaksplantan kan skördas. Bladen plockas successivt och organiseras.

Tobaken transporteras, och sys för hand på pinnar.

Tobaken hängs upp och torkas i en stor ugn med tillhörande brännare.

Om tobaken inte bränns i ugn, mals den ned i en maskin och torkar i solen.

Torkad tobak i en tobaksbondes hem, Lombok, 2024.

4. TOBAKSBRUK OCH PRODUKTION I INDONESIA

4.1. TOBAKSKONSUMTION OCH INDUSTRIENS INFLYTANDE

Indonesien, världens fjärde folkrikaste land med sina 275 miljoner invånare har även en av de högsta tobakskonsumtionerna globalt, särskilt bland män. Enligt statistik från 2021 använde 34,5% av alla vuxna personer tobak, varav 65,5% av landets rökare var män (52).

Indonesien är för närvarande det enda land i Asien och Stillahavsområdet som inte har ratificerat FCTC. Rökning har länge varit en del av landets kultur, något som tobaksföretagen har exploaterat genom riktad marknadsföring (53). Rökning är starkt normaliserad och allmänt accepterad i Indonesien, vilket speglar sig i regeringens förhållningssätt till tobaksindustrin, som ofta behandlas som en legitim och betydelsefull aktör.

Detta framgår tydligt i den globala rankingen "Global Tobacco Industry Interference Index" från 2023, där Indonesien placerades på plats 84. Rankingens indikerar en extrem nivå av påverkan från tobaksföretagen på regeringen, beslutsfattare och det indonesiska samhället i stort (54).

Tobaksindustrin bidrar med skatteintäkter till den indonesiska ekonomin, vilket har gjort det politiskt utmanande att minska företagets inflytande. Statens beroende av tobakens skatteintäkter skapar en komplex situation där hälsa och ekonomisk rättvisa riskerar att stå tillbaka för kortsiktiga intäkter, och tobaksodlingens roll i Indonesiens ekonomi blir därmed en svår balansgång mellan nationella intäkter och böndernas fortsatta utsatthet.

Tobaksföretagens verksamhet i Indonesien präglas av en systematisk tystnadskultur kring arbetsförhållandena för bönderna som odlar råvaran. Flera vittnesmål från personer vi mött i Indonesien beskriver hot och förstörelse av egendom mot de som försökt granska eller rapportera om böndernas levnadsvillkor.

En lokal organisation berättar att tobaksföretagen samarbetar med lokala auktoriteter för att motverka granskningar. När vi själva besökte tobaksproducerande byar möttes vi av varningar om att vi "bör vara rädda", vilket förstärker bilden av ett klimat präglat av hot och rädsla.

4.2. ETT HISTORISKT PERSPEKTIV PÅ TOBAKSODLING

Tobaksodling i Indonesien har rötter i kolonialtiden, då holländarna började exploatera landet för att odla exportvaror. När kolonialmakten etablerade sin exploatering av landet under 1600- och 1700-talet, introducerades tobaksplantor från Karibien och Centralamerika för att möta den växande efterfrågan i Europa.

Under 1800-talet utnyttjade holländarna Indonesien genom tvåångarsarbete och exploaterande arbetsvillkor, genom det så kallade "cultuurstelse" (55) tvingades bönder att odla tobaksplantor i stället för egna livsmedel, vilket ledde till svält och fattigdom bland befolkningen, samtidigt som kolonialmakten gjorde enorma ekonomiska vinster.

Kolonialisterna etablerade tobaksmonopol och kontrollsystem som lever kvar i olika former idag, där utländska tobaksföretag fortfarande dominerar marknaden och tjänar på de ojämlika strukturer som skapades under kolonialtiden.

INDONESIA

Population: 281 190 067 (2023) 60

Huvudstad: Jakarta

Valuta: Indonesian Rupiah

Region: Sydöstra Asien

World Bank Income Level: Lower-income level

HDI ranking: 112

Åldersdistribution av befolkningen: 0-14: 12%, 15-64: 80%, 65+: 8.3%

Förväntad livslängd vid födsel: kvinnor: 70.2 år, män: 66.4 år.

Vanligaste dödsorsaken: Stroke

Vanligaste orsaken till dödsfall: Icke-smittsamma sjukdomar (60)

4.3. INDONESIAENS TOBAKSPRODUKTION

Det finns ungefär 500 000 tobaksodlingar i Indonesien, och tobak odlas nästan uteslutande på små, familjedrivna gårdar, där 90 % av produktionen kommer från tre provinser: Östra Java, Centrala Java och West Nusa Tenggara. År 2021 producerade Indonesien över 237 000 ton råttobak, vilket gjorde landet till världens fjärde största tobaksproducent, efter Kina, Indien och Brasilien. Trots denna omfattande produktion visar tidigare studier från olika provinser i Indonesien att tobaksodling inte är en lönsam försörjningskälla för bönderna.

Fattigdom är utbredd bland landets tobaksodlare, där 72,2 % lever under fattigdomsgränsen, jämfört med 11,1 % av befolkningen i stort (56). Forskning från 2020 visade att indonesiska tobaksodlare skulle ha det bättre ställt ekonomiskt om de övergick till att odla andra grödor eller valde alternativa försörjningsmöjligheter.

Många tobaksbönder i Indonesien fortsätter dock att odla tobak, delvis på grund av förhoppningen om framtida vinster, även om tidigare skördar varit olönsamma. Bondens lojalitet till tobaksföretagen stärks av faktorer som kontraktsodling, som initialt garanterar en köpare för bondens tobaksblad. Trots detta är många bönder missnöjda med de orättvisa villkoren, som höga priser för kemikalier, samt låga priser.

I Indonesien utgör kvinnor hela 90 % av alla tobaksarbetare. (57). Många av dessa arbetande kvinnor är småbrukare som kämpar med de utmaningar som tobaksodling medför. För att klara ekonomin tar många kvinnor lån från banker och "lånehajar", som erbjuder lån med höga räntor och strikta villkor. Dessa lån kan ge tillfällig lättnad men har ofta visat sig leda till en skuldfälla som gör det svårt för dem att komma ur en ekonomisk osäkerhet.

Egen bild: Tobaksbonde håller en cigarett, Beleke, Lombok. 2024.

4.4. LOMBOKS TOBAKSPRODUKTION

Bakom Lomboks idylliska stränder och populära yoga-retreats döljer sig en annan verklighet, stora tobaksodlingar som har en central roll inom den globala tobaksindustrin. Lombok, en del av provinsen West Nusa Tenggara i Indonesien, är kanske mest känd för sina vackra landskap och lockar turister som söker surfing, vandring och snorkling på Giliöarna.

Bortom turistområdena finns ett landskap präglat av tobaksodling. Internationella tobaksföretag har etablerat både varuhus och produktionsfästen på Lombok, men denna verklighet är ofta osynlig för den genomsnittliga besökaren. Det är ett samhälle präglat av kontraster, där det moderna turistlivet existerar sida vid sida med ett traditionellt jordbrukarsamhälle.

4.5. KVINNOR OCH BARNS MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I INDONESIA

Indonesien är en republik som under de senaste 20 åren genomgått en omfattande demokratiseringsprocess, där ett lagstadgat stöd för mänskliga rättigheter finns. Landet står dock inför utmaningar på flera områden, däribland en ökande islamistisk konservatism som i vissa regioner innebär att kvinnor känner sig tvingade att följa vissa religiösa normer, exempelvis genom att bära slöja eller gifta sig tidigt.

Kvinnors situation varierar stort beroende på geografisk plats; i vissa distrikt finns restriktioner som förbud mot att kvinnor vistas ute utan manligt sällskap under vissa tider. Samtidigt har det skett framsteg, särskilt inom utbildningssektorn, där kvinnor nu utgör majoriteten på universitet.

Barns situation präglas också av stora regionala och socioekonomiska skillnader. Trots att alla barn har rätt till avgiftsfri skolgång och över 90 % av befolkningen går i skolan, påverkar kostnader för skolmaterial och begränsad infrastruktur tillgängligheten till utbildning. Fattigdom är en viktig orsak till att inte alla barn kan slutföra sin utbildning, och för flickor utgör även äktenskap och graviditet ett hinder.

Problemen sträcker sig också till frågor om våld och exploatering. Äga är lagligt, och människohandel, slaveri och barnarbete förekommer. Enligt *Global Slavery Index* lever uppskattningsvis 1,8 miljoner människor under slavliknande förhållanden i Indonesien (59). Barnarbete är förbjudet upp till 12 års ålder, medan ungdomar mellan 13 och 17 år får arbeta ett begränsat antal timmar per vecka. Ungefär 7 % av alla barn i åldern 10–14 arbetar, främst inom jordbruket.

Bild: Indonesien på kartan.

LOMBOK

Huvudstad/Största bosättning: Mataram

Population: cirka 3 168 292 (2010, Wikipedia)

Största etniska grupp: Sasak (85%), Balinesisk (10–15%)

Största religion: Islam

Befolkning i fattigdom: 12,91% (för hela regionen) (58)

4.6. BARNARBETE INOM TOBAKSPRODUKTIONEN

Barnarbete har i vissa regioner i Indonesien blivit en del av kulturen, där barn ofta arbetar med tobak i olika delar av odlingsprocessen. Denna kultur är konstruerad och aktivt upprätthållen av tobaksindustrin, som genom att hålla odlare i fattigdom tvingar familjer att förlita sig på sina barns arbetskraft för att klara sig ekonomiskt.

Trots både inhemska och internationella lagar som förbjuder barn under 18 år att utföra farligt arbete, arbetar tusentals barn inom tobaksproduktion. Under arbetet kommer de i kontakt med nikotin, giftiga bekämpningsmedel och extrem värme. När barn hanterar fuktiga tobaksplanter absorberar de nikotin genom huden, vilket kan leda till att de har lika höga nikotinnivåer i kroppen som en dagligrökare.

Nikotin är ett gift som kan ha negativa effekter på hjärnans utveckling, och barn är särskilt sårbara för dessa risker. Skyddsutrustning används sällan på tobaksfälten, och trots användning kan riskerna inte helt elimineras, och utrustningen kan till och med orsaka värmeslag.

Human Rights Watch rapport om Indonesien från 2016 dokumenterade barnarbete inom tobaksodlingar i fyra indonesiska provinser, inklusive West Nusa Tenggara, där Lombok ligger. Många av de barn som intervjuades började arbeta med tobaksodling innan de fyllde 15 år, och omkring tre fjärdedelar började redan vid 12 års ålder. De arbetar genom hela odlingsprocessen, från plantering till skörd och torkning. Under tobakssäsongen lider många av illamående, andningsbesvär och huvudvärk, symtom som stämmer överens med green tobacco sickness (nikotinförgiftning av bladen).

Enligt *Världsbanken* lever 14,2 % av Indonesiens landsbygdsbefolkning under den nationella fattigdomsgränsen, nästan dubbelt så många som i städerna. ILO pekar på fattigdom som den främsta orsaken till barnarbete inom jordbruk globalt, vilket bekräftas av *HRW:s* studie.

Bild: Från Human Rights Watch rapport: "The Harvest is in My Blood" *Hazardous Child Labor in Tobacco Farming in Indonesia*. Från 2016. Hämtad januari 2025
Fotograf: © 2015 Marcus Bleasdale for Human Rights Watch.

5. METOD

5.1. SYFTE OCH BAKGRUND

Syftet med vår resa var att fördjupa vår förståelse för tobaksodlarnas levnadsförhållanden och arbetsvillkor. Genom att lyfta fram deras perspektiv ville vi undersöka hur de ser på sitt arbete, sina utmaningar och sina framtidsutsikter.

Vårt fokus låg särskilt på att belysa situationen för kvinnor och barn, då dessa grupper ofta är särskilt utsatta. Ett sekundärt syfte var att koppla våra lokala observationer till svenska tobaksföretag och tobaks- och nikotinprodukter som säljs i Sverige för att skapa en bredare medvetenhet om hur nikotinprodukter produceras.

Bakgrunden till detta är den ökande marknadsföring som tobaksföretagen i Sverige använt sig av sedan lanseringen av de så kallade nya "tobaksfria" nikotinprodukterna 2016, samt den bristande transparensen tobaksföretagen har gällande sina produktionskedjor.

Många saknar kunskap om nikotinet ursprung och de globala konsekvenserna av tobaksindustrins agerande. Rapporten, *Den svenska modellen*, baserad på en undersökning utförd av Novus 2024 (på uppdrag av *A Non Smoking Generation*) visar att endast en av tio vet att nikotinet i vitt snus och e-cigarett kommer från tobaksplanter (61).

Vi vill belysa industrins mänskliga rättighetskränkningar och de sociala och ekonomiska utmaningar som tobaksodlarna ställs inför, och därigenom öka befolkningens medvetenhet om nikotinet produktion och dess globala påverkan.

5.2. FÖRARBETE

Det finns en lucka i rapporteringen kring snusets produktionskedja eftersom snuset historiskt sett varit en stor produkt i Sverige. Vi, tillsammans med andra organisationer och journalister, har försökt att granska tobaksföretagens produktionskedja som fått mycket kritik för att sakna transparens. Detta gäller även för snusföretagens produktionskedja.

Genom åren har de flesta svenska snusföretagen blivit uppköpta av några av de största globala tobaksföretagen, och de hamnar då under dessa företags årsredovisningar och rapporteringar. I vårt arbete har det alltid varit en utmaning att spåra tobakens ursprung och vilka länder som råttobaken egentligen kommer ifrån i dessa "svenska" snusprodukter. Det är en anledning till att vi planerade att göra en egen granskning.

Innan vi valde vilket land vi skulle resa till, undersökte vi noggrant tobaksföretagens verksamhet och produkter för att samla så mycket information som möjligt om deras produktionskedja. Det är en stor utmaning att få fram information om ursprungslandet för tobaksprodukter. På hemsidor för märken inom kategorin vitt snus anges ofta att produkten är helt fri från tobak. Vid vidare sökning under sektioner likt "FAQ/vanliga frågor" framgår det ibland att "nikotinet utvinns från tobaksblad" eller "nikotinet är extraherat från tobak." Detta är ofta den enda information som går att hitta på produkternas egna hemsidor. Det är därför inte förvånande att så få vet att nikotinet i dessa nya produkter kommer från tobak.

Att som konsument få tillgång till information om produkterna är både begränsat och utmanande. För att få mer detaljer än vad som anges på varumärkenas egna hemsidor krävs ofta att man söker sig vidare till ägarföretagens webbplatser och årsrapporter. Dessa är ofta hundratals sidor långa dokument med avancerat språk, producerade av stora multinationella tobaksföretag. Det är osannolikt att många konsumenter har tid eller resurser att granska sådana omfattande rapporter. Detta gör det enkelt för företagen att vilsledda eller dölja information om produkternas ursprung.

Genom att granska flera företags årsrapporter, externa aktörers granskningar och artiklar på temat lyckades vi identifiera ett urval av potentiella länder. Därefter etablerade vi kontakter globalt för att få ytterligare insikter från personer med lokal förankring eller från experter som tidigare genomfört omfattande reportage och granskningar inom området.

Vi arrangerade möten med olika lokala kontakter för att utvärdera möjligheterna och förutsättningarna för att genomföra en studieresa till flera av dessa länder. Efter att ha analyserat tillvägagångssätt i respektive land beslutade vi att *Indonesien* var det land som lämpade sig bäst utifrån våra förutsättningar och den information som vi hade lyckats få fram.

Det som framförallt var viktigt i beslutet var att vi dels hittade starka kopplingar mellan Indonesien och tobaksföretagen, och att vi lyckades etablera lokala kontakter som kunde stödja oss i genomförandet med både kunskap och kontakter. Detta underlag gav oss de bästa förutsättningarna för att kunna göra studieresan utifrån de begränsningar som fanns.

5.3. BELEKE, LOMBOK

Tre hela dagar tillbringade vi i byn Beleke på Lombok, där vi genomförde sex intervjuer, de flesta individuella men även en gruppintervju. Intervjuerna var semistrukturerade och ägde rum i varierande miljöer, såsom i hemmen, på fälten, på gårdar och på böndernas uteplatser.

I samband med alla intervjuer fick vi gå runt och observera byns omgivning, byggnaderna, tobaksugnar, fälten, torkplatserna, vi fick även träffa de flesta av böndernas familjer. En av intervjuerna genomfördes med en representant från en organisation som arbetar för att försvara böndernas rättigheter gentemot politiker och lokala beslutsfattare.

Beleke är ett jordbrukarsamhälle där bönderna växlar mellan ris- och tobaksodling beroende på säsongerna, och hela 80% av befolkningen är sysselsatta inom jordbruket. Tobaksodlingen sker under den torra säsongen, som sträcker sig från maj till september. Under tobakssäsongen blir det tydligt att odlingen genomsyrar byn: de omkringliggande fälten är fulla av tobaksplantor, och runt tjugo tobaksugnar är i bruk i byn. Dessutom hänger tobaksblad i människors hem och på uteplatser, där de är på väg att sys, torkas, malas eller transporteras till fabriker. Denna intensiva tobaksodling är en central del av livet i Beleke och präglade våra observationer och interaktioner under vårt besök.

Egen bild: Ute på tobaksfält på Lombok, 2024.

5.4. BEGRÄNSNINGAR

Inom projektet hade vi några olika begränsningar och faktorer att ta hänsyn till i planeringen. Den största begränsningen har varit knappa resurser, vilket innebar att vi behövde göra en resa på det mest effektiva sättet med en låg budget. Det innebar att vi behövde göra en resa under en begränsad tid, samtidigt som vi skulle ha tillräckligt med tid för att skapa förtroende i besöket på tobaksodlingar och intervjuer med bönder och deras familjer.

Vi fick kontakt med *Esti Wahyuni* som arbetar som journalist i Indonesien, och har lång erfarenhet av liknande undersökande arbeten inom landet, hon har även lokala anknäringar på Lombok som kunde stödja oss i vårt arbete på plats.

Under hela vår vistelse i Beleke hade vi ovärderligt stöd av *Esti*. Hennes roll sträckte sig långt bortom att bara tolka intervjuerna; hon fungerade som en lokal facilitator som möjliggjorde våra möten och skapade förtroende mellan oss och bönderna samt övriga respondenter. Hennes erfarenhet från liknande studier, lokalkännedom, språkkunskaper och kulturella insikt var avgörande för att vi skulle kunna navigera den kontext som rådde i regionen. Intervjuerna varade cirka 1-1,5 timme. Trots att vi hade begränsat med tid att bekanta oss med deltagarna ville vi också vara respektfulla mot deras arbetstid.

*Esti*s förmåga att bygga relationer och tolka nyanser i intervjuerna bidrog till att vi fick en så autentisk och detaljerad bild av respondenternas verklighet som möjligt. Samtidigt fanns risk för social desirability bias, där respondenter anpassar sina svar för att framstå i bättre dager eller möta våra förväntningar, särskilt givet ämnets känslighet.

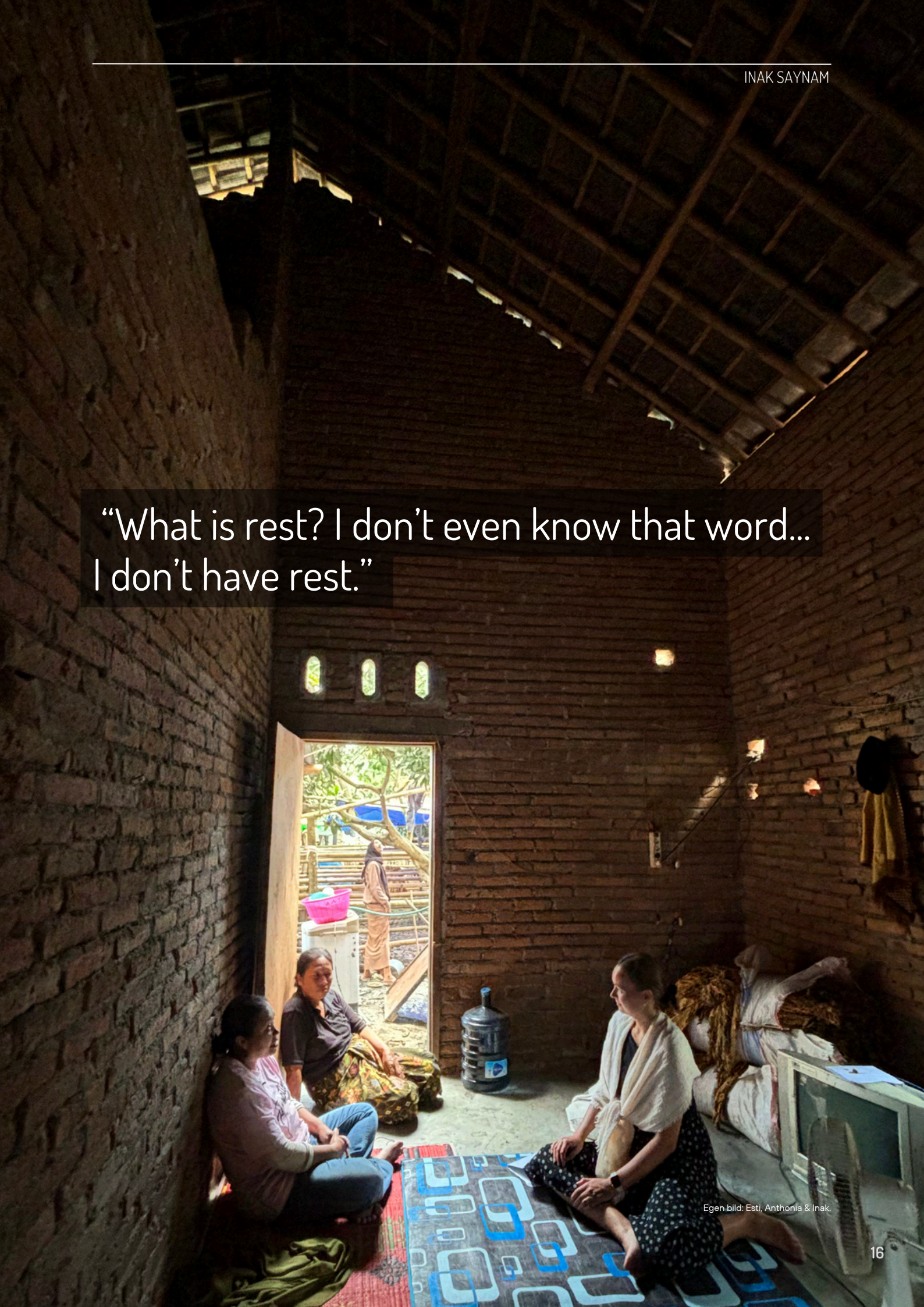
För att motverka detta försökte vi skapa vi en trygg intervju miljö, använde en lokal tolk med god kulturell förståelse och ställde neutrala, öppna frågor. Tolken instruerades att översätta exakt utan att filtrera svaren. Trots detta kan användandet av tolk innebära risker, som att tolkens egna perspektiv påverkar översättningen eller att språkliga och kulturella nyanser går förlorade.

Alla respondenter informerades om studiens syfte och hur deras uppgifter skulle användas. De fick möjlighet att ge informerat samtycke till att deras namn och bild skulle inkluderas i rapporten och i digitala kanaler. Samtycket dokumenterades, och endast de respondenter som uttryckligen godkände medverkan har inkluderats.

Egen bild, Esti Wahyuni, 2024.

“What is rest? I don't even know that word...
I don't have rest.”

6. INTERVJUER

6.1. INTERVJU MED EN KVINNLIG TOBAKSBONDE, INAK SAYNAM

Inak Saynam är en småskalig självständig tobaksodlare och kommer från Beleke, Lombok. Hon är osäker på hennes ålder, och gissar att hon är mellan 30 och 45 år. Hon har tre söner och två barnbarn. Vi går förbi *Inaks* torkningsugn utanför huset och kliver in i hennes hem där vi möts av en miljö som andas tobak i varje hörn. Högar av torkade tobaksblad ligger utspridda på golvet, och i trädgården hänger bladen på rader för att torka innan de ska föras in i den stora, varma ugnen. Vi slår oss ner på golvet i ett av de rymliga rummen, där en ensam fläkt långsamt rör luften i den tryckande värmen. *Inak* sitter i dörröppningen, och under intervjun springer hennes unge son till henne flera gånger och ber om pengar. Hans frågor möts av ett lågmält skratt eller tystnad.

Inaks ugn torkar tobaksblad och förbränningsmaskinen är från en vän som är en kontrakterad tobaksodlare som kunde köpa den från *Alliance One*. Ibland kommer andra för att torka sin tobak i ugnen, och det får *Inak* en viss ersättning för.

Som kvinna och mamma berättar hon om hur hennes vardag ser ut med både intensiv tobaksodling, processande av tobaksbladen efter skörden, och med hennes ansvarsområden i hemmet och för sin familj. *Inak* byggde sin tobaksugn 2008, men hon har inte kunnat använda den varje säsong för att hon inte alltid har haft tillräckligt med pengar för att hålla igång den, då hon måste köpa förbränningsmaterial till elden.

Hon har tagit höga lån från banken, vänner och lånehajar för att bygga den, och det har tagit flera år att betala tillbaka lånen för ugnen. Lånet från lånehajen hade en hög ränta och hon behövde betala tillbaka 150 % av det totala hon hade lånat.

Inak säljer sin tobak till middlemen och säger att företagen inte bryr sig om henne som producerar en liten mängd tobak. Hon berättar att hon tidigare har blivit lurad av en man som arbetade som middleman. Han hade gett henne en tredjedel av priset för tobaken, och när hon försökte få tag på honom för att ifrågasätta detta svarade han inte i telefon.

Sedan dess beslutade hon att de middlemen som hon säljer till måste betala allt på en gång och inte dela upp betalningen. Hon berättar med en uppgiven röst att hennes man är stressad över deras ekonomiska situation och tobakspriserna, och att hon då säger till honom att arbetet är deras öde, och att vi måste fortsätta.

“With this fraud that someone took away my tobacco, I avoid fighting with my husband, every time he mentions that I just say please realise that this is our fate, please be grateful today, but I know it is hard, but that happened to us”.

Egen bild: Inak Saynam. Beleke, 2024.

När vi frågar *Inak* om skillnader i ansvarsområden mellan kvinnor och män på tobaksfälten, beskriver hon tydligt hur arbetet är uppdelat. Männen bär huvudansvaret för de mest fysiskt krävande uppgifterna, som att gräva och förbereda marken inför plantering, samt att transportera de tunga tobaksbladen och veden till torkugnarna. Kvinnorna sköter mycket av underhållet av odlingarna såsom att så fröer, vattna och sätta gödningsmedel. Förutom detta sköter *Inak* även familjens ugn för tobakstorkningen, och som de flesta andra kvinnor och barn arbetar de även med bugulangtang (att sy/binda tobaksbladen på pinnar inför upphängning).

“It’s so hard to be a woman. It’s really hard to be a mom also. The man is not even thinking about food on the table. He is not helping me to think about what we can eat and how we will go through that. It’s too tiresome. Very tiring for me. I am exhausted. When I come back from the field, I see the laundry pile is so big, the washing plates are dirty and then the house is a mess, and then I have to keep on cleaning that all, and then also cooking for the dad. Meanwhile my husband does not care about that, because it is not his job anyway”.

Inak berättar vidare om det ansvar som vilar på kvinnorna i hushållet, att se till att männen och barnen får mat varje dag. Med begränsade ekonomiska resurser är det en daglig kamp att planera och laga mat. För att klara av det försöker hon hitta extra arbete och går även runt till grannarna i hopp om att få sysslor som kan ge henne några extra slantar till familjens försörjning.

Hon berättar att när hon kommer hem från tobaksodlingen väntar även högar av tvätt, smutsig disk och ett ostädad hem som hon måste ta hand om. *Inak* uttrycker att hon är fullständigt utmattad, hon beskriver hur sysslorna ofta sträcker sig långt in på småtimmarna, då hon måste hålla elden vid liv i tobaksugnen. Stressen över att inte låta något gå fel gör sömnen ytlig och sällsynt. När vi frågade om hon någonsin får tid att vila, svarade hon skämtsamt att hon knappt ens vet vad ordet betyder.

“What is rest? I don’t even know that word... I don’t have rest.”

Inak berättar att hennes söner började hjälpa till med tobaksodlingen när de var cirka fem år gamla och då hjälpte de främst till med att knyta tobakslöven (bugulangtang) inför torkningen och sedan att knyta loss dem efter att de har torkat.

När vi frågade om hon ville att hennes söner också skulle jobba med tobaksodling svarade hon att hon ville att de skulle bli statligt anställda, men att hon inte har tillräckligt med pengar för att betala deras utbildning. Till slut kommer deras söner också bli tobaksbönder eller arbetare, för att det är det enda som de kan, menar hon. *Inak* avslutar med att säga att de inte kan önska mer för deras sönder, det är omöjligt att be om mer än det.

“In the end, eventually, my sons will be labourers or tobacco farmers, because the only thing that they know that he can know how to do, and how to provide food to their families, is only working with tobacco. So, there is no way for us to ask or have any desire for my sons. It’s impossible to ask for more than that”.

“The companies here, taking full control of tobacco farmers in Lombok. Not only in my village, all over Lombok, they are controlling the price, they are controlling everything from the beginning until the end.”

Egen bild: Esti, Louise, Jopi och Belekes lokala ledare.

6.2. INTERVJU MED JOPI HENDRAYANI FRÅN “ASSOCIATION FOR THE INDEPENDENT FARMERS IN LOMBOK”

Vi genomför intervjun med *Jopi Hendrayani* i hans hem i *Beleke*. Tillsammans med oss i början sitter också byns lokala ledare och två andra män som också bor i byn. Under intervjun tar de cigarett efter cigarett och rummet är ständigt fullt av rök. *Jopi* är grundaren och ledaren för den lokala organisationen “*Association for the Independent Farmers in Lombok*”.

Han beskriver på ett engagerat sätt att organisationens mål är att skydda självständiga bönder, alltså de som arbetar utan kontrakt med tobaksföretagen, samt att främja en rättvis prissättning. Initiativet startades 2009, efter att hans far drabbats av stora ekonomiska förluster till följd av tobaksodling. 2018 formades organisationen officiellt för att kämpa för självständiga bönder och motverka tobaksföretagens kontroll över marknaden.

Att vara lokalt engagerad mot tobaksföretagens metoder har sina risker. *Jopi* berättar om att han vid flera tillfällen har utsatts för hot från personer som har betalats för att skrämma honom. Han beskriver att gemenskapen och kollektivet i hans by är starkt, och ser detta som sin största styrka i mötet med tobaksföretagens skrämselektiker. Han är inte rädd och understryker att det är vi som utomstående besökare som borde vara oroliga.

“I think it’s you that should be worried, not me. Because I am the original coming from here.”

“They came threatening me many, many times during the seasons, they look at me and they pay attention to me because I am strongly working with my community. My community is my relatives working here as independent farmers. I get bored with that, the threats, they pay someone to threaten me.”

Tobaksföretagen har enligt *Jopi* ett mycket starkt inflytande över självständiga bönder i Lombok. Bönder står maktlösa i produktionsprocessen och tvingas ofta sälja sin skörd till låga priser. På Lombok är cirka 80 % av tobaksodlarna självständiga bönder, medan 20 % odlar under kontrakt med företag. Han förklarar att de kontrakterade bönderna i byn dock saknar formella pappersavtal. I stället får de ett medlemskort som ger tillträde till varuhuset, men detta kort ger inga rättsliga garantier eller skydd. Majoriteten av tobaken som produceras av de självständiga bönderna styrs av mellanhänder, ‘middlemen’.

I Beleke fungerar middlemen som en länk mellan bönder och företagets varuhus, då självständiga bönder inte får sälja sin tobak i varuhuset själva. Middlemen är personer som har goda relationer med tobaksföretagen, vilket ger dem tillgång till privilegierad information om uppköpspriser. Enligt *Jopi* gynnar detta system företagen och middlemen, på bekostnad av de självständiga bönderna. Bönderna hamnar i en beroendeställning då de är tvungna att förlita sig på middlemen för information och försäljning.

När vi frågar hur man blir en middleman, förklarar han att det är relativt enkelt för en lokal person med mycket resurser eller relationer med företagen. Företagen söker efter inflytelserika personer, väl förankrade i lokalsamhället, med eget kapital och med kapacitet att leverera mycket tobak.

“The companies here, taking full control of tobacco farmers in Lombok. Not only in my village, all over Lombok, they are controlling the price, they are controlling everything from the beginning until the end. You cannot imagine how powerful they are, that’s why I’m studying to make this organisation, to make people understand that there are problems on the ground.”

En rättvis prissättning är ett av områdena där *Jopi* strävar efter förbättring, eftersom bönder ofta får låga och manipulerade priser för sin tobak. Enligt honom är ett problem att varuhusens anställda som ska gradera tobaken påstår sig bedöma tobakens kvalitet utifrån objektiva faktorer, som doft, färg och utseende. Men dessa faktorer spelar egentligen inte in, vad som egentligen styr prissättningen är subjektivt: lojalitet och relationer. De middlemen som har högre status anses vara mer betrodda, vilket innebär att bönder utan starka kopplingar till dessa personer får sämre betalt, oavsett kvaliteten på deras produkter.

Jopi kritiserar detta system och menar att väderproblem och klimatförändringar ofta används som ursäcker för låga priser, när det egentligen är graderarnas och middlemens relationer som styr mest. Företagens lokala arbetssätt gör att det finns begränsat utrymme för rättvisa transaktioner, och bönderna står kvar med de ekonomiska riskerna och begränsade möjligheter att förbättra sina villkor.

“The problem with the grader who judges the leaves, they will not look at how good your tobacco is. They don’t care about how it looks or smells. They don’t care about that. The grader from the company will only see who the middleman is, who is trusted. They only trust certain middlemen. So, it’s bullshit when they say that farmers are lost because of climate change, or because of anything else, that is nonsense.”

Jopi belyser även de utmaningar som särskilt kvinnliga bönder står inför, då deras arbete ofta förbises av både företag och beslutsfattare. Kvinnor har en central roll i tobaksodlingen och i hushållsarbetet under odlingsssäsongen, men initiativ för att förbättra deras villkor är sällsynta och går sällan till botten av problemen.

Lånehajar, "loan sharks", erbjuder grupp-mikrolån till just kvinnliga bönder, och förekomsten av dessa är hög i *Beleke*. Dessa kvinnor saknar ofta tillräckliga medel för att köpa gödsel, bekämpningsmedel, bränsle till sina tobaksugnar eller grundläggande saker för att försörja sina familjer. Han betonar att lånevillkoren är extremt ogynnsamma, med höga räntor som förstärker böndernas ekonomiska utsatthet. Han har föreslagit statliga ekonomiska åtgärder som ger alla bönder, oavsett kön, finansiellt stöd för att undvika skuldfällor.

En sådan satsning skulle enligt honom stärka kvinnors möjligheter att sköta hushållsekonomin och minska behovet av lån från oseriösa aktörer. Han berättar om ett projekt på östra Lombok, där regeringen samarbetat med en nationell bank för att ge bönder tillgång till mer reglerade lån, ett initiativ han menar bör utvidgas till fler regioner.

“Usually using a loan shark is a normal thing to do. Here in my village, they cannot afford to make enough money for every new season to start planting. The only solution for them was to get help from loan sharks. [...] The interest rate from the loan sharks is very very high, but they don’t have any idea how to solve this problem.”

Jopi menar att barn som hjälper till i produktionen är vanligt i *Beleke* under tobakssäsongen. Barn så unga som sex år medverkar både på fälten samt med att sy tobaksblad inför torkning. Han berättar att barn ofta drabbas av andningsproblem till följd av att bli exponerade för tobak. Trots detta menar vuxna att detta inte är på grund av tobaken, utan skyller hälsoproblemen på Guds vilja.

“Obviously when the harvest season comes a lot of children have difficulty breathing. The respiratory disease will be very hard here. But who can blame the tobacco in this village? They don’t even blame the tobacco; they just blame God.”

Egen bild: 11-årig flicka som syr tobaksblad, Beleke, 2024.

När vi frågar om tillsyn och inspektioner kring barnarbete berättar *Jopi* att företagsrepresentanter, under hela hans uppväxt och fram till idag, aldrig har besökt deras område för att kontrollera om barn arbetar på fälten eller för att granska arbetsvillkoren.

De enda företagsrepresentanter som besöker *Beleke* är de som ser över tekniska aspekter som bekämpningsmedel, odlingsmetoder och konstgödsel. Dessa representanter kommenterar inte heller det arbete som barnen är involverade i. Han betonar att när dokumentärfilmer och studier tidigare har släppts som belyst barnarbete i området har företagen endast reagerat på uppmärksamheten genom att komma till byn för att ifrågasätta varför materialet blivit känt för media, i stället för att hantera själva problemet.

Egen bild: Jopi Hendrayani, 2024.

“...They don't care.
The company only wants good ones.
They don't care about the farmer.”

6.3. INTERVJU MED EN KONTRAKTERAD MANLIG TOBAKSBONDE, BUDI ANTO.

Budi Anto, 49 år, är kontrakterad tobaksodlare från Beleke, Lombok. Vi träffar *Budi* under hans lunchrast sittande på en bambuplattform. Omkring oss hänger rader av tobaksblad, och i närheten syns tobakslador och ett myller av höns, hästar och andra människor som är involverade i tobaksproduktionen på olika sätt. *Budi*, som har lärt sig lite engelska genom åren, ser fram emot samtalet som ett tillfälle att både dela sin historia och träna på språket.

Hans arbete med att odla tobak började 2010, ett år präglad av motgångar för många lokala bönder. Ett ihållande regn förstörde skördar och resulterade i stora ekonomiska förluster. Trots bakslaget har *Budi* fortsatt odla tobak, ett arbete som han beskriver ger hopp om en bättre inkomst, samtidigt som det präglas av högt risktagande och osäkerhet.

Han förklarar att kontrakten med tobaksföretagen är muntliga, när vi frågar om han har möjlighet att få stöd vid odlingsvårigheter, svarar han med ett tydligt nej. Han beskriver dock hur de lokala tobaksföretagen bevakar odlingsprocessen, de ger detaljerade instruktioner om skördeteknik, väderprognoser och kvalitetskrav för att säkerställa att tobaken lever upp till deras standarder. Men när oförutsedda problem uppstår, lämnas bönderna helt utan stöd.

Den pågående säsongen har till exempel präglats av stöder av tobaksblad, en risk som bönderna måste hantera själva utan skyddsnät från företagen. Företag som *Djarum*, *Sampoerna* och *Alliance One* visar, enligt *Budi*, ett ointresse för sådana utmaningar.

Deras engagemang sträcker sig bara till att säkra leveransen av de kvoter som bönderna är förpliktigade att producera. Misslyckas en bonde med att uppfylla kvoten kan kontraktet brytas, och man riskerar att stängas ute från framtida samarbeten.

“If we want to talk to them, they don't want to know about that. Maybe they put the notice in the warehouse. They don't want to know, if they care they would send up a sign in the warehouse that the farmer had problems, but they don't care. The company only wants good ones. They don't care about the farmer.”

Även om företagen bidrar med vissa resurser som frön, gödningsmedel och material för tobaksberedning, täcker detta endast en liten del – omkring 10 % – av det totala behovet. För att finansiera resten av odlingskostnaderna tvingas *Budi* ta banklån, vilket skapar en ständig kamp för att få ekonomin att gå runt.

Förra säsongen levererade han cirka sex ton tobak uppdelat i cirka sju leveranser till varuhuset. Odlings säsongen sträcker sig över sex till sju månader, och när allt var avklarat och skulderna till banken samt lönerna till hans arbetare var betalda, hade *Budi* cirka 15 miljoner Rupiah (motsvarande cirka 10 000 SEK) kvar.

Egen bild: Budi Anto, Beleke, 2024.

Egen bild. Arbetare på fälten i Beleke, 2024.

“The biggest challenge was they put the cheapest price on our tobacco leaf.”

6.4. INTERVJU MED EN KONTRAKTERAD TOBAKSBONDE, PAI

Pai, 49 år, är tobaksodlare från Beleke på Lombok, född och uppvuxen i en familj där jordbruket har varit livets kärna i generationer. Hans familj odlade en gång i tiden flera olika grödor, men som så många andra lockades de över till tobaksodling av tobaksföretagens löften om högre inkomster och en ljusare framtid. För *Pai* började dock tobakens väg på värsta tänkbara sätt. Under hans första säsong svepte kraftiga regn över fälten och förstörde hela skörden. Det som skulle bli en väg till ekonomisk förbättring förvandlades till en katastrof som lämnade familjen i skuld och desperation.

Vi tillbringar några timmar med *Pai* utanför hans hem, där torkningen av tobaken pågår för fullt. Hemmet är stort och enkelt men fyllt av arbete, torkade tobaksblad ligger utspridda överallt, staplade i högar eller utspridda längs golvet. När *Pai* visar oss runt går vi genom hans hem och vidare till tobaksugnen och brännaren, en robust konstruktion av tegel där han hänger upp de sydda tobaksbladen på ställningar för att torka.

Egen bild: Torkad tobak i *Pai*'s hem, Beleke, 2024.

En intensiv, svidande och påträngande lukt genomsyrar allt i sin närhet och våra huvuden blir yra av den korta vistelsen där inne. Luften är tung och kvav, och det är svårt att föreställa sig att arbeta i detta klimat, dag ut och dag in, särskilt eftersom *Pai* varken har skor, skyddsutrustning eller munskydd när han jobbar. Vi får vara med och se när *Pai* och hans kollegor står högst upp på bjälkarna och balanserar för att hänga upp de tunga långa pinnarna med sydda tobaksblad.

Pai inledde ett samarbete med tobaksföretaget *Alliance One* när en representant besökte honom och erbjöd medlemskap. Företaget försåg honom med viss finansiering och resurser såsom frön, gödningsmedel och bekämpningsmedel. Han fick även låna en brännare till sin ugn på avbetalning. Lånet drogs av vid försäljningen av hans tobak. I och med kontraktet var han tvungen att sälja sin skörd till *Alliance Ones* lager, oavsett marknadspriset på tobak, för att betala tillbaka de lån han fått.

Egen bild: *Pai*'s brännare till ugnen som han fått på lån av Alliance One, Beleke, 2024.

“The biggest challenge was they put the cheapest price on our tobacco leaf. Because we already took out a loan. We didn't have any option, we had to sell to them. We had loans. When I see the price was actually higher at other places, I will sell also to that. But since we had the loan, we had to go there and pay. They put the lowest price with us, and our money had already run out during the process.”

För *Pai* är tobaksodlingens ekonomi en komplicerad balansgång. Han menar att tobak kan ge en högre inkomst än andra grödor som det finns en lokal marknad för, men kostnaderna för arbetskraft, bekämpningsmedel, gödningsmedel och nödvändig utrustning åter snabbt upp den potentiella vinsten. Under en säsong kan han tjäna upp till 50 miljoner rupiah, men efter att ha täckt alla kostnader och skulder återstår ofta lite.

Om vädret är ogynnsamt, vilket händer allt oftare på grund av klimatförändringar, kan en hel säsongens arbete gå till spillo och lämna honom i ännu värre ekonomiska svårigheter.

När vi tillsammans går igenom hans ekonomiska situation från förra säsongen, punkt för punkt, inser *Pai* i stunden hur mycket oväntade utgifter han haft, och han har inte räknat med avbetalningen på lånet för brännaren till ugnen. Efter att vi tillsammans har gjort en kalkyl av alla utgifter står det klart att hans faktiska vinst är betydligt lägre än han trodde.

“...now we went through every item per item and the loan, and suddenly I realise I lost a lot of money, it is not 50 million, the profit is less. So, it's actually less than 20 million.”

Egen bild: Intervjusituation där vi tillsammans går igenom utgifterna för förra året. Beleke, 2024.

Trots de många utmaningarna fortsätter *Pai* att odla tobak för att försörja sin familj. Han hoppas på en framtid där bönder får bättre och rättvisa villkor, så att deras arbete inte enbart gynnar tobaksföretagen utan också ger dem en stabil inkomst och ekonomisk trygghet. *Pai* vill se ökat stöd och resurser för odlarna samt avtal som kan ge dem bättre möjligheter att själva påverka sin ekonomiska situation.

“I want Alliance One warehouse to lower the price for the fertilizer and pesticides, they should put the price on the tobacco as more fair. Because I take loans I have to give it back.”

“My son is already a farmer but I don't want my grandson to be like his father, I will send him away to a school far away, because this work is so exhausting, and also its not promising.”

6.5. GRUPPINTERVJU MED KVINNLIGA BÖNDER, DINI OCH AYU ANDIRA

En av dagarna hade vi en gruppintervju med fem kvinnor varav främst två av dem, *Dini och Ayu Andira* svarade djupgående på våra frågor, övriga la till några kommentarer och bekräftelse emellanåt. Vi samlas utanför en av kvinnornas hem under skuggan vid deras egen kiosk som bestod av ett stort bord där de sålde bland annat cigaretter styckvis, sötsaker och dryck. De organiserar en plats med stolar åt alla, och frågar om vi vill ha något att äta innan vi börjar.

Medan vi sitter ner kommer en tolvårig pojke till kiosken och köper en enstaka cigarett från en burk, som han också fick hjälp att tända. Några av kvinnornas barn sitter också bredvid oss, viskar och lyssnar nyfiket på samtalet. Det är en välkomnande stämning medan vi alla sitter ner för att mötas i ett lugnt samtal, en vanlig vardag för dem under tobakens intensiva skördetid.

Barnen berättar att de brukar hjälpa till med att sy tobaksbladen inför torkning (bugulangtang), och de pekar på kroppen och säger att de främst brukar få ont i knäna och ryggen under arbetet. De berättar att de brukar hjälpa till med knytingen från att de slutar skolan vid klockan elva, och fram till klockan sex på kvällen.

Under vårt samtal med kvinnorna väntar barnen på att männen skulle komma tillbaka så att de snart skulle börja med bugulangtang. Efter intervjun fick vi följa med barnen och se hur de knyter tobaksbladen på de långa pinnarna. Det blir tydligt att de är erfarna när vi ser tekniken de har och hur effektivt de kan binda bladen.

De vet exakt hur de ska göra. De börjar med att ta varsin pinne. En av dem sätter sig till rätta på en låg läskback och den andra sitter på huk, och bland alla högar börjar de metodiskt att binda blad efter blad. När pinnen är full med tobaksblad hänger de upp den tunga pinnen som de knappt orkar bära, de hjälps åt för att lyfta, för att sedan ta fram en ny pinne och börja binda nya blad igen.

Egen bild: 10-årig flicka syr tobaksblad, Beleke, 2024.

Kvinnorna beskriver en typisk dag för dem; de börjar dagen tidigt med bön klockan fem på morgonen, efter det förbereder de mat till familjen, vid klockan sju går de till tobaksfälten och avslutar vid klockan elva, för att sedan förbereda lunch och det är dags för nästa bön, de kommer tillbaka till fälten vid klockan två och arbetar där fram till klockan sex, efter det förbereder de middagen och börjar knyta tobaksbladen. De berättar att det är väldigt sena kvällar och de arbetar fram till midnatt eller till klockan ett på natten.

En av kvinnorna säger att tobaksgrödan är tuffare och hårdare arbete än andra grödor. Dessutom har hon ibland svårt att sova på natten när hon är orolig över vädret, om det kommer regn eller inte. De beskriver att den största utmaningen är att underhålla odlingarna som kräver hårt arbete.

Egen bild: Gruppintervju, Beleke, 2024.

Det är svårt att ha anställda arbetare, som ska få lön, när de själva har så lite pengar. Av den anledningen gör de mycket av jobbet själva. När bönderna sedan får betalt är det inte mycket pengar kvar och de sparar lite så att det räcker till att köpa fröer till ris. Ena kvinnan säger att så länge hennes barn kan gå till skolan och vi har ris hemma är det tillräckligt.

“...as long as my children go to school and we can have rice in the homes that is enough”.

När vi frågar om de märkt av någon påverkan på hälsan berättar de alla att de blir snurriga i huvudet, de får huvudvärk och mår illa på grund av lukten från gödningsmedlet och från värmen i solen. De beskriver att de blir utmattade och att det värsta är ugnarna där de också blir illamående och får feber. De får även ont i händerna och knäna när de gör bugulangtang. De vill inte att deras barn och barnbarn ska arbeta med tobaksodling för att det är hårt arbete och krävs mycket pengar för det. De uttrycker en stark önskan om att deras barn ska bli något “annat, något mer och bättre”.

“My goal was not to put my sons at tobacco farms, that is my life’s primary goal, this year it was very challenging and hard to work with tobacco, you have to put a lot of money and effort to do that. I want him to be something else, something more and better.”

Egen bild: En brännare utanför tobaksugnen, Beleke, Lombok, 2024.

“My son is already a farmer but I don’t want my grandson to be like his father, I will send him away to a school far away, because this work is so exhausting, and also its not promising”.

Vi frågar om de har något kontrakt med tobaksföretag, och en av kvinnorna berättar att hennes mans bror brukade ha ett kontrakt med ett företag, men att de tog bort hans medlemskort till varuhuset förra året. Hon förklarar att det var ett svårt år på grund av mycket regn som förstörde deras tobak så de kunde inte sälja den mängden som företagen ville ha. Efter det fick de inte längre sälja tobak till företagen och förlorade tillgången till varuhuset där försäljningen sker. Det är väldigt få män som har dessa medlemskort och en direkt kontakt med företagen. Kvinnan fortsätter att berätta att nu är de beroende av att sälja till middlemen och har höga förhoppningar på dem. Till sist frågar vi ifall en kvinna skulle kunna vara middleman, de svarar att de bara har hört om en enda kvinna i en annan by som har varit middleman. De säger att det inte anses vara lämpligt för en kvinna att arbeta ensam med ett företag.

“...what I hope in the future is that the price will be a good standard for us, as this is our livelihood here.”

6.6. INTERVJU MED EN SJÄLVSTÄNDIG MANLIG TOBAKSBONDE, NASIRUDIN

Sittandes på en bambubänk i skuggan mitt bland Belekes gröna tobaksfält inledde vi en morgon tillsammans med *Nasirudin* och hans fru. Vyn av tobaksfält som sträcker sig så långt ögat kan nå är slående. Bland de höga tobaksbladen kan vi skimta människorna bakom nikotinet, som går längs raderna av tobaksplantor.

Nasirudin är en tobaksodlare från Beleke med över 30 års erfarenhet. Hans familj har odlat tobak sedan 1999, och till skillnad från andra bönder vi pratat med har han mycket mark att bruka. Erfarenheter och resurser gör honom mer inflytelserik än vissa andra småskaliga bönder.

Nasirudin beskriver själv hur tobaken ses som en livsnerv för hela samhället i Beleke. Trots de många utmaningarna som följer med tobaksodling och förluster under tidigare säsonger känner han ett starkt engagemang för sitt arbete. Under intervjun kommer emellanåt några av hans anställda förbi, och de erbjuder godis och cigaretter.

“The main crops here are rice, and after rice I plant tobacco. It is our livelihood here; it is blood for our community. Even though it is so hard working out here, we have to enjoy it and feel the blessing for it. [...] What I hope in the future is that the price will be a good standard for us, as this is our livelihood here.”

Nasirudin är en självständig tobaksbonde, men hans ekonomi är ändå beroende av tobaksföretagen som köper hans skörd och sätter priserna. När det gällde att komma igång med sin egen odling berättar *Nasirudin* att han tagit lån från banken, lånehajar och vänner. För närvarande är han skuldsatt med 16 miljoner rupiah (11 000 SEK) men hoppas att avkastningen från sina grödor kommer att ge honom en vinst på 40–45 miljoner (31 000 SEK) denna säsong.

Nasirudin, till skillnad från vissa andra småskaliga bönder, har många kontakter som ger honom fler möjligheter kring försäljningen av hans tobak. Han förklarar att han har vänner med kopplingar till tobaksföretag, och att han själv har ett visst inflytande när han hanterar de middlemen som ska sälja hans skörd. Trots detta beskriver han frustration över att företagen sätter priser som inte är dugliga. För att behålla en bra förhandlingsposition beskriver han att det är viktigt att hålla bladen i gott skick.

Nasirudin beskriver trots detta att han har högt förtroende för byns middlemen, eftersom de läcker ut standardpriserna från varuhuset till honom. Om bladen är i bra skick och färg förväntar han sig att de ska säljas till den standard som varuhuset erbjuder. Om priserna sänks försöker han hitta andra vägar för att sälja sin tobak.

“They leak the information about how much they get for 100 kilograms, if they get like 6,8 million per kilogram, that is the standard for us. So if they make lower standards, we know about it. We will know how much our crops are worth. If our crop is not very good we can give them, but if our leaf is in good shape and colour it needs to be the same standard as the warehouse.”

Nasirudin beskriver hur barn och unga ofta deltar i tobaksarbetet från en tidig ålder. Redan i andra klass börjar barnen hjälpa till med bugulangtag. Beroende på hur mycket de arbetar kan de tjäna några hundra kronor. Han beskriver att för många barn är detta ett lockande arbete, och att de ofta arbetar direkt efter skolan och långt in på kvällen.

De flesta börjar plocka tobaksblad vid 11–12 års ålder och uppåt, och de arbetar ofta på morgonen innan, eller kvällen efter skolan. De äldre barnen utför tyngre uppgifter som att applicera gödsel och bevattna grödorna.

Han berättar om sin egen dotter *Elsa*, som började arbeta när hon gick i junior/middle school (12–14 år). Hon började arbeta efter skolan fram till klockan elva på kvällen och tjänade cirka 100 000 rupiah (70 SEK) för sitt arbete med att sy tobaksblad på cirka 60 pinnar.

Egen bild: Skördad tobak, Beleke, 2024.

Egen bild, Nasirudin skördar tobak i Beleke, Lombok, 2024.

7. ANALYS

7.1. TOBAKSINDUSTRINS EKONOMISKA OJÄMLIKHET

Intervjuerna med tobaksbönderna på Lombok blottlägger en rotad ojämlikhet inom tobaksodlingens process, där systematisk exploatering är grunden för företagens affärsmodeller. Tobaksföretagen lägger enorma summor på marknadsföring av deras produkter, i Sverige marknadsförde BAT sin nikotinprodukt *Lyft* under 2020 till ett uppskattat värde av 2,3 miljoner kronor, och kända sociala medieprofiler har vittnat om de enorma summor de erbjudits för att göra betalda inlägg på sina plattformar. En känd profil har uttryckt det som att "det slängdes pengar på oss" (62).

Under 2022 hade SMs VD en total inkomst från företaget på 48 373 230 kronor. Enligt en undersökning från 2022 från kreditupplysningsföretaget *Creditsafe*, som omfattar alla aktiebolag med över 50 anställda, är den genomsnittliga årslönen för anställda på SM 945 000 kronor (63). Denna siffra exkluderar VD och styrelse.

Det råder ingen tvekan om att tobaksföretagen utövar en betydande ekonomisk makt och besitter i vissa fall resurser som överstiger BNP:n i vissa länder. Dessa nämnda siffror illustrerar den enorma skillnaden mellan företagens omfattande vinster och deras ovilja, eller brist på engagemang, att betala bönderna rättvist för deras arbete.

Det är ett cyniskt system där företagen maximalt skördar vinster genom att överföra alla risker på de människor som producerar råvarorna. Bönderna, som redan befinner sig i en utsatt ekonomisk och social position, lämnas att hantera konsekvenserna av oförutsägbara väderförhållanden, höga produktionskostnader och hälsorisker. Samtliga bönder vi talade med vittnade om tobaksföretagens likgiltighet inför deras arbetsförhållanden och levnadsvillkor.

7.2. TOBAKSINDUSTRINS FALSKA HÅLLBARHETSRETORIK

I tobaksföretagens hållbarhetsrapporter är de skickliga på att presentera sig som ansvarstagande aktörer. Men denna retorik är inget annat än en berättelse som förvränger verkligheten för att omdirigera uppmärksamheten från företagets egentliga ansvar. Genom att använda termer som "riskhantering" och "dialog" försöker tobaksföretagen dölja de strukturella maktdynamiker som de själva skapat, där bönderna lämnas utan verkliga möjligheter att förändra sina arbetsvillkor.

Den bild som företagen målar upp är inte bara missvisande, den är en aktiv del av deras strategi för att undvika ansvar och bevara ett system som utnyttjar andra. Istället för att ta ansvar för de strukturella problem som de själva har bidragit till, såsom barnarbete och usla arbetsförhållanden, väljer de att lägga ansvaret på de familjer som är beroende av denna industri. Ett exempel på detta framkommer i *Imperial Brands* årsrapport 2023, där företaget beskriver sina insatser i Madagaskar.

"In our direct operations in Madagascar, we have launched interventions targeted at improving awareness amongst rights holders. In our experience, the biggest influencers in preventing child labour are mothers and the children themselves – so we have rolled out posters in schools and community sessions with groups of parents. Through these interventions we have reached 22 schools and just under 1,000 participants in awareness raising sessions in the last year." (64).

Egen bild: Tobaksbönder, Beleke, 2024.

Denna typ av "hållbarhetsarbete" framstår i skarp kontrast till böndernas verklighet och blottar där sin falskhet. Företagen undviker att ta itu med grundorsakerna till barnarbete: de extremt låga priserna och det förtryck de upprätthåller.

I Beleke vittnar bönderna om hur företagen pressar tobakspriserna till ovärdigt låga nivåer och tvingar dem in i en ständig skuldspiral som upprepas år efter år. Samtidigt frodas tobaksindustrin globalt: nya produkter lanseras, aktiekurser stiger, verksamheter expanderar och omåttliga löner betalas ut till företagsledare. På lokal nivå får bönderna höra ursäkter som att marknaden lider av "överproduktion" eller att deras tobak är av "dålig kvalitet". I verkligheten handlar det dock inte om några externa faktorer utan om företagens avsiktliga val att prioritera vinster över rättvisa ersättningar.

Företagen kallar ofta bönderna för "rights holders" i sina rapporter, exempelvis i *Imperial Brands* årsrapport 2023. De försöker skapa en bild av att bönderna har en starkt roll i produktionskedjan. Det är uppenbart att detta är en retorisk manöver som döljer att bönderna i praktiken behandlas som utbytbara resurser. I rapporten nämner företaget "salient risks," såsom osäker användning av bekämpningsmedel, bristfälliga skyddsåtgärder och förekomsten av barnarbete. Trots att dessa risker erkänns, begränsas åtgärderna till vaga initiativ. Påståenden om att vilja lösa dessa problem är i motsats till vad bönderna i Beleke vittnat om: att företagen är likgiltiga inför deras försörjning och att aktiva personer som försöker förbättra arbetsvillkoren utsätts för hot och tystas ner. Från *Imperial Brands* årsrapport 2023, exempel från Indonesien:

"A supply chain impact assessment was conducted in Indonesia in partnership with other tobacco manufacturers and included 14 tobacco merchants in total. A total of 231 rights holders were engaged with from tobacco-growing communities to help identify salient risks. These included the risk of unsafe use of pesticides and inconsistent personal protective equipment (PPE) standards, poor waste collection and the potential of children working on family farms. [...] We have closely followed the development of these action plans and forums over the last year and will continue to stay informed through dialogue with our suppliers on their progress." (65).

Relationen mellan tobaksbönderna och företag bygger ofta på informella, muntliga avtal som sällan skyddar bönderna. Bönderna i Beleke kategoriseras som "company farmers" eller "independent farmers," men oavsett kategori möts de av samma bristande stöd från företagen. Även om vissa företag tillhandahåller initiala resurser, såsom gödsel och bekämpningsmedel, ges dessa ofta som lån och är otillräckliga. Dessutom kan företagens priser på material vara högre än vad som erbjuds på den öppna marknaden, vilket ytterligare förvärrar böndernas ekonomiska situation. När problem uppstår, som misslyckade skördar, stölder eller olyckor, visar företagen ingen vilja att dela på risken eller erbjuda hjälp.

Denna frånvaro av ansvarstagande förstärker känslan av maktlöshet och frustrationen över att stå ensamma med ekonomiska och sociala påfrestningar. Trots att många bönder levererar stora mängder tobak under goda år, är det tydligt att företagen inte är intresserade av att stödja dem under svårare tider.

Skuldsättning framstår som en central utmaning för många bönder, som tvingas ta lån för att finansiera de omfattande kostnader som odlingen kräver. Det stöd som företagen tillhandahåller kontrakterade bönder är mycket begränsat och täcker endast en bråkdel av de faktiska behoven, vissa bönder uppskattar att detta stöd motsvarar högst 10 % av kostnaderna, resten tvingas bönderna själva finansiera, ofta genom att ta högrisklån från banker eller lånehajar.

Prissättningen av tobaken bidrar ytterligare till böndernas ekonomiska press. De låga priserna sätts av tobaksföretagen, vilket särskilt påverkar kontrakterade bönder som är bundna att sälja sin skörd till dessa företag för att kunna betala tillbaka sina lån. Middlemen spelar en avgörande roll i denna ekonomiska struktur genom att kontrollera prisinformationen och agera mellanhänder mellan företagen och bönderna. I många fall manipulerar middlemen priserna till sin egen fördel, vilket ytterligare minskar böndernas möjligheter att påverka sina inkomster och förstärker känslan av exploatering.

Egen bild: Nyplockad tobak, Beleke, 2024.

Systemet präglas av en bristande transparens och en utbredd korruption där middlemen agerar i företagets intressen och manipulerar priser på råttobak. Detta leder till en allmän misstro bland bönderna, som känner att de befinner sig i en ständig kamp för att få en rättvis andel av intäkterna. Många har svårt att förstå varför deras inkomster är så låga och tillskriver detta faktorer som överproduktion eller klimatförändringar. När systemet i själva verket är medvetet utformat för att hålla priserna låga och maximera företagets vinster.

Tobaksföretagen kontrollerar hela processen, från prissättning till kvalitetsbedömning, vilket lämnar bönderna med minimal ekonomisk handlingsfrihet. Under intervjuer framkom exempel där bönder trodde att de gått med vinst, men vid en närmare genomgång av sina intäkter och utgifter insåg att de i själva verket gått med förlust. Detta kan delvis förklaras av en bristande förståelse för karaktären av de resurser som erbjuds som lån och en begränsad överblick över kostnaderna.

Detta går i linje med vad *Världsbanken* tidigare uppmärksammat i *The Economics of Tobacco Farming in Indonesia*, där det visade sig att 90% av alla tobaksbönder felkalkylerade sina kostnader med mer än 25%, och att den generella felkalkyleringen var mer än 50%.

Trots dessa utmaningar visar många bönder en optimism och hoppas att nästa skörd ska leda till bättre inkomster. Denna optimism och syn på tobak som en lönsam gröda är ett narrativ som existerar i alla tobaksodlande länder trots bevis på motsatsen (67).

Egen bild: Strimlad tobak saltorkas, Beleke, 2024.

7.3. SYSTEMATISKT MAKTUTÖVANDE

Tobaksindustrins inflytande över småskaliga bönder kan ses som ett tydligt uttryck för strukturell makt. Företagen utnyttjar systematiskt böndernas beroendeställning och brist på alternativa ekonomiska möjligheter.

Detta upprätthåller en cykel av utsatthet där bönderna inte bara är ekonomiskt bundna, utan också mentalt och socialt formade av de förhållanden som industrin skapar. Enligt *Mignolos* teori om kolonialitet handlar maktutövning inte bara om materiella eller fysiska förhållanden, utan även om hur externa aktörer formar kulturella och mentala föreställningar (66).

I detta sammanhang använder tobaksindustrin sin makt för att upprätthålla system där bönderna tvingas acceptera oskäliga villkor som en del av sitt livsuppehälle. Vidare tyder våra observationer på att bönderna kan ha undvikit att uttrycka kritik mot företagen av rädsla för repressalier. Detta kan delvis förstås som en konsekvens av industrins hotfulla metoder, som bidrar till att cementera de oskäliga villkoren.

Tobaksföretagens ansvar sträcker sig därför långt bortom ekonomiska transaktioner, de bär även ansvaret för de kulturella och mentala strukturerna som de upprätthåller och utnyttjar för att maximera sin egen vinning på bekostnad av böndernas välbefinnande.

Många bönder saknar utbildning och har begränsad läs- och skrivkunskaper, vilket gör dem sårbara för de ensidiga villkoren som företagen och middlemen erbjuder. Tobaksodling är djupt rotat i kulturen på Lombok, och bristen på alternativa inkomstmöjligheter gör det svårt för bönderna att bryta sig ur den ekonomiska cykeln.

Enligt studien *"Why do farmers grow tobacco?"* från Indonesien (67), ser bönderna tobak som den enda livskraftiga grödan, främst på grund av den uppfattade höga vinsten, den etablerade marknaden och tobakens resiliens mot extrema klimatförhållanden. Företagen riktar sig medvetet mot grupper som lever i fattigdom med låg utbildningsnivå, vilket ytterligare försvårar böndernas möjligheter att förstå och ifrågasätta de strukturer som påverkar deras livsvillkor.

7.4. BARNARBETE INOM TOBAKSPRODUKTIONEN

Enligt FN:s internationella konvention om barnets rättigheter definieras ett barn som *en person under 18 år*. Denna definition är universellt accepterad, då samtliga länder förutom USA har ratificerat konventionen. Utöver detta har *Internationella arbetsorganisationen (ILO)*, ett FN-organ, etablerat konventioner som reglerar olika typer av arbeten för olika åldersgrupper.

Trots att majoriteten av världens länder har ratificerat dessa konventioner, ser implementeringen olika ut beroende på varje lands kapacitet att genomföra konventionernas artiklar. Detta innebär att medan dessa konventioner sätter en internationell norm för vem som anses vara ett barn och vilken typ av arbete som är acceptabelt, kan genomförandet variera i stor grad.

Enligt artikel 32 i FN:s konvention om barnets rättigheter får barn delta i arbete som inte är farligt, som inte medför hälsorisker eller fysiskt belastande arbetsuppgifter. Detta undantag gäller dock inte tobaksodling. Därför bör barn under 18 år inte tillåtas att utföra arbetsuppgifter relaterade till tobaksproduktionen. *ILO* har klassificerat barnarbete inom tobaksodling som "hazardous work", vilket innebär att de arbetsuppgifter som barnen utför inom tobaksproduktionen innebär allvarliga risker för deras hälsa och säkerhet.

Enligt Indonesiens lagstiftning är det tillåtet för barn att arbeta ett visst antal timmar från och med tolv års ålder, men under våra samtal och i våra observationer stötte vi på barn så unga som fem eller tio år som var involverade i tobaksodlingen.

Den sociala och kulturella synen på barn och deras arbetskapacitet är komplex, i vissa fall fanns inte en strikt definition av när ett barn inte längre betraktas som ett barn. Flickor kan giftas bort när de är tretton år och anses då ofta inte längre vara barn. Vid flera tillfällen fick vi revidera våra frågor om barnarbete då vi upptäckte att vuxna vi intervjuade inte alltid definierade tonåringar som barn, vilket reflekterar de lokala normer och föreställningar som råder i området. I våra frågor fick vi tydliggöra olika åldrar på barn och på detta sätt blev det tydligare för intervjupersonerna vad vi menade. Därefter berättade de mer djupgående om de respektive arbetsuppgifter som de hade i olika åldrar.

Eftersom Beleke är en by som präglas av tobaksodling framkom det att de flesta av barnen i byn är involverade i arbetet med tobaksodling på olika sätt. Barnen vi pratade med framhöll att de hjälpte till för att de ville ha pengar som de kan köpa saker för, såsom godis, eller pengar för att spara för framtiden. Två av flickorna som vi fick följa med när de gjorde bugulangtang, berättade att deras dröm är att bli tandläkare. Under intervjuerna med bönderna beskrevs skördeperioden ibland på ett romantiserat sätt, att hela byn blir levande med mycket aktivitet, och att barnen blir glada för att de får möjligheten att tjäna lite pengar.

Egen bild: 11-årig flicka syr tobaksblad, Beleke, 2024.

Egen bild: 6-årig flicka som hjälpte till med tobaken, Beleke, 2024.

Skördeperioden var en högintensiv arbetsperiod, och detta kan vara en bidragande anledning till att skördeperioden romantiserades, för att det gav hopp om pengar till familjerna och byn. Det var full aktivitet vart vi än gick; det ryker ut tobaksugnarernas skorstenar, blad torkas i solen, blad strimlas, lastbilar som körs runt fulla till bredden med blad som ska till varuhus eller till torkning, barn och kvinnor som gör bugulangtang, arbetare på fälten som knipsar av bladen från stammen med händerna, arbetare som bär tunga behållare fyllda med blad på sina huvud, blad som ligger i högar både utanför de privata husen i trädgårdarna och inomhus i deras hem. Överallt var det, och luktade det, tobak.

I Beleke är barnarbete inom tobaksproduktionen långvarigt etablerat och vanligt förekommande, vilket sannolikt kan härledas till tobaksodlingens långvariga historia i området. Det arbete som barnen utför ses inte alltid som arbete i traditionell mening, utan beskrivs snarare som att de "hjälp till". Att barn hjälper sina familjer med uppgifter då och då är inte nödvändigtvis problematiskt, men när det gäller tobaksodling finns det flera negativa aspekter som gör att denna situation kan bli farlig och ohållbar. Det mest övergripande problemet är att tobaksföretagen systematiskt håller priserna på en nivå som gör det svårt för bönderna att anställa vuxen arbetskraft på ett korrekt sätt.

Detta leder till att barn tvingas arbeta, vilket har allvarliga långsiktiga konsekvenser för deras utbildning och framtida möjligheter. I Beleke kunde vi se hur den ekonomiska modellen som tobaksföretagen upprätthåller, där bönderna hålls i en konstant ekonomisk osäkerhet, bidrar till att barnarbete blir en nödvändighet.

Från ett hälsoperspektiv finns ytterligare problem. Tobaksblad innehåller nikotin, som är giftigt och kan ha negativa effekter på hälsan vid långvarig exponering. Dessutom arbetar barnen ofta med giftiga bekämpningsmedel och konstgödsel, vilket utsätter dem för farliga kemikalier som kan leda till allvarliga hälsoproblem, såsom andningsproblem, hudirritationer och neurologiska skador. Tobaksugnarernas förbränning kan också orsaka respiratoriska problem. Arbetet ger långsiktiga allvarliga hälsokonsekvenser och bryter mot de internationella konventionerna gällande barns rättigheter.

Tobaksindustrins påståenden om att utrota barnarbete som en del av sitt hållbarhetsarbete framstår som tomma ord, eftersom det är industrins egna affärsmodeller som driver familjer till att använda sina barns arbetskraft. Tobaksföretagens senaste PR-kampanjer innefattar exempelvis löften om att skapa en rökfri framtid genom deras nya nikotinprodukter. Men trots detta fortsätter företagen att sälja enorma volymer cigaretter och generera betydande vinster från sin cigarettförsäljning.

Ett exempel är *Philip Morris International* (ägarbolag till *SM*), som i svensk media har hävdad att de arbetar för ett rökfritt Sverige. Cigaretter utgör dock fortfarande en av företagets största inkomstkällor, och *PMI* kontrollerar omkring en fjärdedel av den globala cigarettmarknaden (68). På liknande sätt rapporterade *BAT* en ökning av intäkterna från cigarettförsäljning under 2022, särskilt på tillväxtmarknader där efterfrågan på traditionella tobaksprodukter förblir hög. *BAT* har dessutom expanderat sin cigarettförsäljning i regioner som Afrika och Asien, vilket ytterligare driver på deras vinster (69).

Om tobaksindustrin verkligen var intresserad av social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Till exempel att minska barnarbetet och förbättra odlares levnadsvillkor, skulle de kunna börja med att höja priserna på råtabak och säkerställa rättvisa löner. Detta skulle vara genomförbart med tanke på de vinster som industrin gör. Familjer som i dag är beroende av barnarbete skulle sannolikt välja att låta sina barn prioritera utbildning och hälsa, om de bara hade ekonomiska förutsättningar att göra aktiva val.

Egen bild: Kvinna syr tobaksblad, Lombok, 2024.

7.5. KVINNORS SÄRSKILDA UTSATTHET

I intervjuerna med kvinnorna framkom det tydligt hur de bar på en dubbel börda där de både har ansvar för arbete inom tobaksodling och för hemarbetet. Kvinnorna uttryckte att de var högt belastade och hade knappt någon tid för vare sig vila eller sömn. Deras vardag präglades av att de måste ta hand om hemmet, matlagning, deras barn, deras män, tobaksodlingens alla uppgifter, och dessutom försöka hitta andra sätt att få in pengar till mat på bordet.

I samtalen gav de en känsla av uppgivenhet och acceptans att detta var deras roll och att hem och barn inte är inom mannens ansvarsområden. De könsstereotypiska normerna och rollerna var på det sättet tydliga i Beleke. Exempel på detta är att endast män är middlemen och det är bara de som har kontakterna med företagen och som kan ha makten som det innebär i form av status och högre inkomster. Under intervjuerna framkom det att det inte ansågs vara "lämpligt" för kvinnor att vara borta från hemmet och därav inte kan vara middlemen.

Egen bild: Kvinnlig tobaksbonde på fält i Beleke, Lombok, 2024.

Ytterligare exempel är att det oftast bara var männen som gick till moskéerna för att be, vilket i viss mån gav dem en del stunder för vila i vardagen medan kvinnorna istället var hemma och lagade mat eller städade samma tid. Under hela gruppintervjun var det endast kvinnor och barn som syntes till eftersom männen var i moskéerna.

Kvinnor och barn har begränsad tillgång till resurser och positioner med makt i samhället på grund av den strukturella ojämlikheten. Detta innebär att de inte har många valmöjligheter att påverka sin situation och får det svårare att ta sig ur fattigdomen.

Kvinnorna vi träffade hade många tankar kring deras barns framtid och utveckling. Ingen av de vi träffade ville att deras barn skulle ha en framtid inom tobaksodling, men samtidigt var de rädda för att det även skulle bli deras barns livsöden.

Kvinnorna hänvisade till att tobaksproduktion är det enda de kan. De kämpar för att få barnen in på utbildningar, men ekonomin är ett stort hinder. Deras beskrivningar visar på en stor inneboende oro hos dem och att de varje dag kämpar med att försörja sina barn så gott de kan. De vill inte att barnen ska behöva hjälpa till med tobaksodlingen samtidigt som de inte har något val när de inte kan anställa vuxna arbetare. Om de har råd försöker de ibland ge några slantar till barnen som hjälper till med tobaksodlingen.

De flesta av de kvinnor och barn som vi träffade hade ingen särskild skyddsutrustning vid hantering av den giftiga tobaken. Några hade tunna handskar, som ibland också var trasiga med hål i, när de plockade bladen. Många var också barfota eller hade sandaler utan strumpor.

De hade inte heller munskydd och ingen hade heltäckande kläder för att skydda sig från nikotinförgiftning. Solen är gassande och brännande, så vissa hade smörjt in sig i ansiktet med lera för att skydda sig och några hade också hattar med breda skärmar. Även många barn var barfota, de som vi fick följa med när de gjorde bugulångtang hade sandaler utan strumpor och trasiga kläder.

Både kvinnor, män och barn utsätts för allvarliga hälsorisker i de olika arbetsuppgifterna som tobaksproduktionen innebär. Med familjernas begränsade ekonomi har de inte råd att köpa adekvat skyddsutrustning. Det innebär att tobaksföretagen även här lämnar ansvaret över detta på bönderna själva som sedan riskerar allvarliga hälsorisker.

8. SLUTORD OCH REKOMMENDATIONER

Arbetet med denna rapport har gett oss en fördjupad insikt i de komplexa och ofta brutala förhållanden som råder inom tobaksindustrin. Genom samtal med tobaksbönder och berättelser om hot, rädsla och en djupt rotad tystnadskultur har vi sett hur tobaksföretagen systematiskt har designat och upprätthåller ett exploaterande system. Genom att hålla fast bönder i fattigdom och beroende skapar de en form av modernt slaveri som möjliggör industrins enorma vinster, medan de som arbetar inom produktionen betalar priset med sin hälsa, ekonomi och framtid.

Arbetet har även gjort det tydligt att tobaksföretagens reaktioner på tidigare, liknande granskningar är ytliga och strategiskt ihåliga. Deras så kallade hållbarhetsarbete adresserar inte problemen på djupet. En verklig förändring skulle kräva en total omstrukturering av deras affärsmodell, som i grunden bygger på exploatering och systematiskt utnyttjande. I stället fortsätter de att vilseleda allmänheten och våra politiker med aggressiv marknadsföring, greenwashing av sina varumärken samt genom att använda egna hållbarhetsprogram för att skifta fokus från de strukturella problemen som de själva skapar från början. Tobaksindustrin är bevisligen oförmögen att reformera sig själv, vilket gör politisk reglering inte bara nödvändig utan avgörande för att säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras inom produktionen samt för vår globala hälsa.

Vi föreslår åtgärder på flera nivåer:

1) ÖKA REGLERINGEN OCH TRANSPARENSEN

Tobaksindustrin kommer aldrig att förändra sig frivilligt. Därför behövs politiska åtgärder som tvingar dem att ta ansvar. Sverige bör införa ett transparensregister, där möten och kontakter mellan industrin och politiker offentliggörs, och implementera FCTC artikel 5.3 för att motverka industrins påverkan på politiska beslut.

2) STÄRK TOBAKSLAGSTIFTNINGEN OCH HÖJ SKATTEN

Sveriges nuvarande lagstiftning behöver förstärkas så att samtliga tobaks- och nikotinprodukter regleras likvärdigt. I dagsläget är de nya nikotinprodukterna undantagna från tobaksskatten och säljs avsevärt billigare än vad dess produktion faktiskt kostar. Genom att successivt höja skatten på alla produkter kan vi minska ungas konsumtion och skatteintäkterna kan användas till förebyggande insatser.

3) GRANSKA TOBAKSINDUSTRIN OCH KRÄV INSYN

Tobaksföretagens hållbarhetsstrategier är primärt en fasad. Media, civilsamhället och internationella institutioner måste fortsätta granska företagens metoder och kräva ökad insyn i leverantörsleden för att säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras.

4) STÖD SMÅSKALIGA BÖNDER OCH HÅLLBARA ALTERNATIV TILL TOBAK

Bönder som idag är fast i tobaksodling behöver stöd för att kunna övergå till mer hållbara grödor och alternativa inkomstkällor. FCTC artikel 17 och 18 pekar på vikten av ekonomiskt hållbara alternativ, men insatserna måste intensifieras av konventionens medlemsstater.

5) ÖKA MEDVETENHETEN OM TOBAKSINDUSTRINS BAKSIDA

Tobaksföretagens exploatering inom produktionen måste synliggöras mer i folkbildande insatser. Genom att informera och engagera både konsumenter och beslutsfattare kan utbildningsinstitutioner, myndigheter och civilsamhället skapa opinion och förutsättningar för förändring. Kunskapen om tobaksindustrins baksida motiverar även barn och unga att avstå från tobak.

6) AGERA GENOM MEDVETNA VAL

Varje individ har makt att påverka. Genom att avstå från tobaks- och nikotinprodukter och sprida kunskap kan vi bidra till att förändra ett system som alltför länge har gynnat företagens vinster på bekostnad av människors liv, både inom produktionen och konsumtionen.

9. OM A NON SMOKING GENERATION & FÖRFATTARNA AV DENNA RAPPORT

A Non Smoking Generation är en fristående, ideell organisation som arbetar för att färre unga ska börja använda tobak och nikotin. Vi inspirerar, informerar och engagerar barn, ungdomar och vuxna för att skapa förutsättningar för unga att själva välja ett tobaksfritt liv. Via digitala kanaler, föreläsningar och metodutbildningar påverkar vi unga och vuxna direkt.

Genom opinionsbildning och kampanjer skapar vi förutsättningar för fler tobaksfria miljöer, en minskad acceptans för tobak samt en minskad tillgänglighet till tobak. Målet med vårt arbete är att begränsa den sociala acceptansen för tobaksbruk och tillgängligheten till tobak, som är två av de mest effektiva komponenterna för att minska tobaksdebuter bland unga.

Vi som har skrivit denna rapport är Louise Johansson och Anthonia Zachari. Vi har båda lång erfarenhet av att ha arbetat på A Non Smoking Generation och har ett starkt engagemang i tobaksfrågan.

Vi har årligen lett vår föreläsningsturné "Tobaksbarn" sedan 2013, föreläsningen tar upp globala perspektiv på tobaksfrågan, med fokus på barnarbete, klimatpåverkan, arbetsförhållanden inom tobaksindustrin, marknadsföring och global hälsa. Projektet tilldelades Världshälsorganisationens pris "World No Tobacco Day Award" 2024 och har tidigare fått CAN:s pris för "Årets Förebyggande Insats". Under 2018 genomförde vi en studieresa till Malawi, resultaten från den resan har sammanställts i rapporten "Big Tobacco Lies".

Anthonia har en masterexamen i internationella relationer från Stockholms universitet, och Louise har en masterexamen i global hälsa från Karolinska Institutet. Vi är ambassadörer för Campaign for Tobacco-Free Kids globala program för unga ledare, medlemmar i Global Youth Voices koordinerat av Global Center for Good Governance on Tobacco Control och Louise är även en del av NCD Child and Young Leaders Programme.

10. TACK

Vi vill rikta ett stort tack till Esti Wahyuni för hennes ovärderliga stöd och generositet. Utan hennes hjälp hade vi aldrig kunnat genomföra denna resa och möta alla de fantastiska människor vi fick träffa. Vi vill också tacka de människor som tog sig tid från sina vardagliga liv för att dela med sig av sina berättelser och erfarenheter. Allas öppenhet och vilja att dela sina livshistorier har varit ytterst värdefullt för detta arbete.

Att researcha tobaksföretag som inte är transparenta i sina leverantörskedjor är inte enkelt, så vi vill ägna ett stort varmt tack till alla som tog sig tid att stötta oss i vårt förberedande arbete: Tobacco Control Research Group, Jeff Drope, Marty Otanez, Andreas Harsono, Margianta Surahman, Firman Kartaadipoerta, Gumiland Aryo Sahadewo, Fred Dunwoodie Stirton, Maria Nilsson, Retno Rusdijjati och Raouf Alebshehy.

Slutligen vill vi tacka Irisstipendiet, vår Generalsekreterare Helen Stjerna samt våra grymma kollegor Nicole Tallberg, Freja Falkenberg och Shannelle Sahlin för att ni har möjliggjort denna resa och gett oss chansen att utforska dessa viktiga frågor på plats.

Bild: 2024 års föreläsare i projektet tobaksbarn, Freja Falkenberg & Karin Wenger.

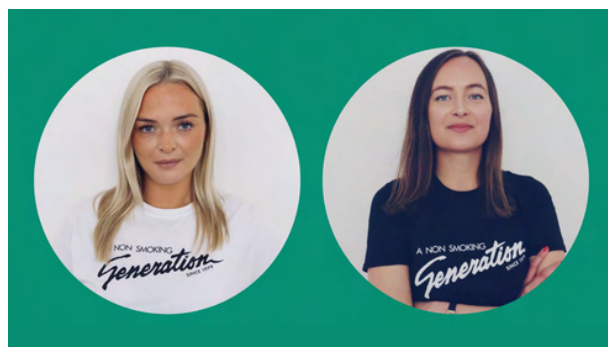

Bild: Louise Johansson & Anthonia Zachari.

Bild: Esti Wahyuni, Beleke, 2024.

REFERENSER

1. Jha P, Chaloupka F J. The economics of global tobacco control BMJ 2000; 321 :358
2. World Health Organization. The World Health Report 2020
3. Nygren, F. (2025). Här är nya hoten mot svenska snuset: "Skapas parallell marknad". Tidningen Näringsliv. Publicerad: January 17, 2025, Uppdaterad: January 22, 2025. <https://www.tn.se/naringsliv/40952/har-ar-nya-hoten-mot-svenska-snuset-skapas-parallell-marknad/>. [hämtad: 23 januari 2025].
4. Human Rights Watch, Bitter Harvest: Child Labor and Human Rights Abuses on Tobacco Farms in Zimbabwe, <https://www.hrw.org/report/2018/04/05/bitter-harvest/child-labor-and-human-rights-abuses-tobacco-farms-zimbabwe> [hämtad: 20 januari 2025].
5. Human Rights Watch, Harvest My Blood: Hazardous Child Labor on Tobacco Farms in Indonesia, <https://www.hrw.org/report/2016/05/25/harvest-my-blood/hazardous-child-labor-tobacco-farming-indonesia> [hämtad: 20 januari 2025].
6. Human Rights Watch, Teens in Tobacco Fields: Child Labor in United States Tobacco Farming, <https://www.hrw.org/report/2015/12/09/teens-tobacco-fields/child-labor-united-states-tobacco-farming> [hämtad: 20 januari 2025].
7. Tobacco Slave, <https://exposetobacco.org/campaigns/tobacco-slave-film/> [hämtad: 20 januari 2025].
8. The Guardian, Tobacco Industry and Child Labour in Malawi: Special Report, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2018/jun/25/tobacco-industry-child-labour-malawi-special-report> [hämtad: 20 januari 2025].
9. The Guardian, "I Had Pain All Over My Body": Italy's Tainted Tobacco Industry, <https://www.theguardian.com/global-development/2019/may/31/i-had-pain-all-over-my-body-italys-tainted-tobacco-industry> [hämtad: 20 januari 2025].
10. Swedwatch, BAT: Under the Radar: Human Rights Risks in British American Tobacco's Supply Chain, (2016), <https://swedwatch.org/wp-content/uploads/2021/01/bat8115augensidauppdateradversion160816.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
11. Swedish Match, Årsrapport 2021, https://www.swedishmatch.com/globalassets/reports/annual-reports/2021_swedishmatcharsredovisning_interaktiv_sv.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
12. PMI, Integrated Report 2023, s. 114, <https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/ir2023-documents/pmi-integrated-report-2023.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
13. Gotlands snus, <https://www.gotlandssnus.se/> [hämtad: 20 januari 2025].
14. Swedish Match nyheter, <https://www.swedishmatch.com/sv/Media/Pressmeddelanden-och-nyheter/Press-releases/2018/swedish-match-har-traffat-overenskommelse-om-att-forvarva-en-majoritetspost-i-gotlandssnus-ab/> [hämtad: 20 januari 2025].
15. Swedish Match, <https://www.swedishmatch.se/nyheter/> [hämtad: 20 januari 2025].
16. Helix Sweden, <https://www.helixsweden.eu/> [hämtad: 20 januari 2025].
17. PMI Indonesia, <https://www.pmi.com/markets/indonesia/en> [hämtad: 20 januari 2025].
18. PMI, Integrated Report 2023, s. 180, <https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/ir2023-documents/pmi-integrated-report-2023.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
19. BAT, Annual Report 2023, s. 36, https://www.bat.com/content/dam/batcom/global/main-nav/investors-and-reporting/reporting/combined-annual-and-esg-report/BAT_Annual_Report_Form_20-F_2023.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
20. BAT, Annual Report 2023, https://www.bat.com/content/dam/batcom/global/main-nav/investors-and-reporting/reporting/combined-annual-and-esg-report/BAT_Annual_Report_Form_20-F_2023.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
21. Bentoel Group, <https://www.bentoelgroup.com/en/who-we-are/about-us> [hämtad: 20 januari 2025].
22. Scandinavian Tobacco Group, Annual Report 2023, <https://www.st-group.com/media/adkdtno5/stg-annual-report-2023.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
23. Scandinavian Tobacco Group, Facts and Figures, <https://www.st-group.com/about-us/facts-and-figures/> [hämtad: 20 januari 2025].
24. Nordic Snus, <https://nordicssnus.se/om-nordic-snus/> [hämtad: 20 januari 2025].
25. JTI Sweden, <https://www.jti.com/sv/europe/sweden> [hämtad: 20 januari 2025].
26. Japan Tobacco Inc., Integrated Report 2023, s. 26, https://www.jti.com/investors/results/integrated_report/pdf/2023/integrated2023_E_all.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
27. JTI, Fighting against forced labour and child labour supply chains act, 2023, <https://www.jti.com/sites/default/files/2024-06/cmsa-annual-report-2024-en.pdf> [hämtad: 3 februari 2025].
28. Sveriges Radio, Tobaksföretag granskas för barnarbete på tobaksplantager, <https://sverigesradio.se/artikel/6867937> [hämtad: 20 januari 2025].
29. Imperial Brands, Annual Report 2023, <https://www.imperialbrandsplc.com/content/dam/imperialbrands/corporate/documents/investors/reports/imperial-brands-2023-annual-report.pdf/downloadasset.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
30. Dagens Industri, "Locket på när snusmiljönaren gör affärer", <https://www.di.se/artiklar/2009/12/12/loket-pa-nar-snusmiljonaren-gor-affarer/> [hämtad: 20 januari 2025].
31. Skruf, <https://skruf.se/om-skruf/> [hämtad: 20 januari 2025].
32. Tobacco Tactics, Cigarette Companies Investing in Snus, <https://www.tobaccotactics.org/article/cigarette-companies-investing-in-snus/> [hämtad: 20 januari 2025].
33. Imperial Brands, Annual Report 2023, <https://www.imperialbrandsplc.com/content/dam/imperialbrands/corporate/documents/investors/reports/imperial-brands-2023-annual-report.pdf/downloadasset.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
34. Universal Corporation, Annual Report 2023, https://s28.g4cdn.com/541138073/files/doc_financials/2023/ar/2023_universal-annual-report-1.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
35. Universal Corporation, Board of Directors, <https://investoruniversalcorp.com/governance/board-of-directors/person-details/default.aspx?Itemid=adffa9db-77a0-495c-b3bf-06ba804a4613> [hämtad: 20 januari 2025].
36. Universal Corporation, Annual Report 2024, https://s28.g4cdn.com/541138073/files/doc_financials/2024/ar/universal-corporation-fiscal-year-2024-annual-report.pdf [hämtad: 20 januari 2025].
37. Universal Corporation, Dark Air Cured, <https://www.universalcorp.com/UniversalLeaf/DarkAirCured> [hämtad: 20 januari 2025].
38. ECLT, ECLT in numbers, hemsida, <https://www.eclt.org/> [hämtad: 20 januari 2025].
39. Tobacco Asia, STP and CSR Initiatives at Universal Leaf Indonesia, <https://www.tobaccoasia.com/features/stp-and-csr-initiatives-at-universal-leaf-indonesia/> [hämtad: 20 januari 2025].
40. A Non Smoking Generation, Big Tobacco Lies, 2018, <https://nonsmoking.se/wp-content/uploads/2018/12/big-tobacco-lies.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
41. Tobacco Control Research Group/Expose Tobacco, Tobacco Slave, dokumentär, <https://exposetobacco.org/campaigns/tobacco-slave-film/> [hämtad: 20 januari 2025].
42. The Guardian, 2018, "I've been sick in the chest: Tobacco fields take toll on Indonesian children".
43. The Guardian, 2018, "Mexico: Children toil in tobacco fields as reforms fail to fix poverty".
44. The Guardian, 2019, "I had pain all over my body", Italy's tainted tobacco industry".
45. The Guardian, 2018, "Special report: The children working in the tobacco fields".
46. Swedwatch, 2016, Smokescreens in the supply chain, <https://swedwatch.org/wp-content/uploads/2021/01/bat8115augensidauppdateradversion160816.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
47. P3 Nyheter, "Vishnubhai skördar tobak till det vita snuset, lever i extrem fattigdom", <https://sverigesradio.se/artikel/vishnubhai-skordar-tobak-till-det-vita-snuset-lever-i-extrem-fattigdom> [hämtad: 20 januari 2025].
48. P3 Nyheter, 2024, "Swedish Match: Vill ta tag i missförhållandena bakom deras vita snus", <https://sverigesradio.se/artikel/swedish-match-vill-ta-tag-i-missforhallandena-bakom-vitt-snus> [hämtad: 20 januari 2025].
49. Human Rights Watch, 2015, Teens of the Tobacco Fields, <https://www.hrw.org/report/2015/12/09/teens-tobacco-fields/child-labor-united-states-tobacco-farming> [hämtad: 20 januari 2025].
50. WHO Framework Convention on Tobacco Control (FCTC). (n.d.). Policy Options and Recommendations on Economically Sustainable Alternatives to Tobacco Growing. Retrieved from <https://fctc.who.int/resources/publications/m/item/policy-options-and-recommendations-on-economically-sustainable-alternatives-to-tobacco-growing>
51. Keynote address by Dr Adriana Blanco Marquizo, WHO FCTC, 1 <https://www.who.int/initiatives/tobacco-free-farms-who-is-supporting-tobacco-farmers-to-shift-to-alternative-livelihoods> 5 June 2021.
52. Tobacco Tactics, Indonesia Country Profile, <https://www.tobaccotactics.org/article/indonesia-country-profile/> [hämtad: 20 januari 2025].
53. Astuti, P.A.S., Assunta, M. & Freeman, B., 2020, "Why is tobacco control progress in Indonesia stalled? - a qualitative analysis of interviews with tobacco control experts", BMC Public Health, 20, 527, <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08640-6> [hämtad: 20 januari 2025].
54. Global Tobacco Index, 2023, <https://globaltobaccoindex.org/country/ID> [hämtad: 20 januari 2025].
55. Britannica, "Culture System", <https://www.britannica.com/event/Culture-System> [hämtad: 20 januari 2025].
56. World Bank, 2017, Tobacco Farming and Economic Development in Indonesia, <https://documents1.worldbank.org/curated/fr/161981507529328872/pdf/120307-REVISED-PUBLIC-WBGIndoEconomicsTobaccoFarming.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
57. Eco-Business, 2024, "Empowering Indonesian Women Farmers in the Face of Climate Change", <https://www.eco-business.com/opinion/empowering-indonesian-women-farmers-in-the-face-of-climate-change/> [hämtad: 20 januari 2025].
58. Badan Pusat Statistik Nusa Tenggara Barat, "Percent of Poverty of Nusa Tenggara Barat Province by Period", <https://ntb.bps.go.id/en/statistics-table/2/MTYxlzi-/percent-of-poverty-of-nusa-tenggara-barat-province-by-period.html> [hämtad: 20 januari 2025].
59. Walk Free, 2021, "Global Slavery Index Indonesia", <https://www.walkfree.org/global-slavery-index/country-studies/indonesia/> [hämtad: 20 januari 2025].
60. World Health Organization (WHO), "Country Overview: Indonesia", <https://data.who.int/countries/360> [hämtad: 20 januari 2025].
61. A Non-Smoking Generation, 2024, "Den svenska modellen: Tobaksindustrins intressen före ungas hälsa", <https://nonsmoking.se/wp-content/uploads/2024/12/den-svenska-modellen-tobaksindustrins-intressen-fore-ungas-halsa.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
62. Resumé, 2024, "Johanna Nordström och Edwin Tornblom ångrar snusreklam: "Slängdes pengar på oss", <https://www.resume.se/marknadsforing/reklam/johanna-nordstrom-och-edwin-tornblom-angrar-snusreklam-slangdes-pengar-pa-oss/> [hämtad: 20 januari 2025].
63. Ingenjören, 2022, 100 bolag med högsta lönerna men inte säkert höga ingenjörslöner, <https://ingenjoren.se/2022/02/28/100-bolag-med-hogsta-lonerna-men-inte-sakert-hoga-ingenjorsloner/> [hämtad: 20 januari 2025].
64. Imperial Brands, 2023, Annual Report, s. 56, <https://www.imperialbrandsplc.com/content/dam/imperialbrands/corporate/documents/investors/reports/imperial-brands-2023-annual-report.pdf/downloadasset.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
65. Imperial Brands, 2023, Annual Report, s. 56, <https://www.imperialbrandsplc.com/content/dam/imperialbrands/corporate/documents/investors/reports/imperial-brands-2023-annual-report.pdf/downloadasset.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
66. Mignolo, W. D. (2007). Introduction, Cultural Studies, 2(2-3), 155-167. <https://doi.org/10.1080/09502380601162498>.
67. Drope, Appau, Witolar, et al., 2019, Tobacco Control and Non-Communicable Diseases in Indonesia: Insights from a Qualitative Study of Policy Actors, International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(23), s. 2330, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC665112/pdf/ijerph-16-02330.pdf> [hämtad: 20 januari 2025].
68. Fimpade aktierna lever gott. (2021, November 25). Placera. https://www.placera.se/placera/redaktionell/2021/11/25/fimpade-aktierna-lever-gott.html?utm_source=chatgpt.com
69. British American Tobacco (BAT). (2022). Annual Report. <https://www.bat.com/ar/2022/index.html>
70. Skarborgsnheter, "Så mycket tjänade Swedish Match vd 2023", Skarborgsnheter, 2024, <https://www.skarborgsnheter.se/ekonomi-och-naringsliv/sa-mycket-tjanade-swedish-match-vd-2023/> [accessed 3 February 2025].

Stöd vårt viktiga arbete!

Bidra med valfritt belopp:

PlusGiro 90 1979-5, Bankgiro 901-9795

Swish 123 90 1979 5

Om A Non Smoking Generation

Stiftelsen A Non Smoking Generation har sedan 1979 verkat för att barn och ungdomar själva ska välja att inte börja använda tobak. Organisationen arbetar aktivt för att begränsa tobakens plats i samhället och skapa skyddande miljöer för barn och ungdomar.

nonsmoking.se
info@nonsmoking.se